

Upravništvo: Ljubljana, Puccinjeva ulica 5.
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inzeratni oddelk: Ljubljana, Puccinjeva ulica 5 — Telefon št. 31-23, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri pokro-
škovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje
Italije Servizio Conti, Corr. Post. No 11-3118
IZKljučNO ZASTOPSTVO za oglaš iz Kr.
Italije in inozemstva ima
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izšla vsak dan razen ponedeljka
Mesečni izdajski strošek: 2.400 Lir
za inozemstvo vključno s ponedeljskim Je-
troškom Lir 36.50.
Uredništvo:
Ljubljana, Puccinjeva ulica št. 5. — Telefon
31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pub-
blicità di provenienza italiana ad extra:
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO.

Forte attacco ad un convoglio nemico

Un piroscafo da 12.000 tonn. affondato, un altro da 7.000 tonn. danneggiato, un terzo mercantile silurato nel golfo di Tunisi — Il porto di Biserta ed importanti obbiettivi a sud di Giaccia (Palestina) bombardati

Il Quartier Generale delle Forze Armate comunica in data di 23 giugno 1943-XXI il seguente bollettino di guerra n. 1124:

Nostri aerosiluranti hanno attaccato un convoglio nemico lungo le coste dell'Africa settentrionale affondando un piroscafo da 12.000 tonn. e danneggiandone un altro da 7.000; un terzo mercantile veniva silurato nel golfo di Tunisi.

Il porto di Biserta ed obbiettivi stradali e ferroviari a sud di Giaccia (Palestina) sono stati bombardati da nostre formazioni aeree.

Velivoli avversari hanno effettuato azioni di bombardamento e mitragliamento su Salerno, Castel Vetranò, Milazzo e Olbia.

Sono segnalati danni e perdite a Salerno. Le batterie contraeree di Olbia facevano precipitare in fiamme un apparecchio ad oriente di Castel Sardo.

Durante le incursioni su Reggio Calabria

e Messina di cui ha dato notizia il Bollettino n. 1123 due quadrimotori risultano abbattuti dalla caccia nazionale.

Nota: Nelle azioni di siluramento citate dal bollettino odierno si sono particolarmente distinti i seguenti piloti: Tenente Veroni Orlando da Milano e Sergente Maggiore Cozzi Carlo da Olgiate Olona (Varese), che hanno affondato 12.000 tonn.

Tenente Malgoli Ruggero di Milano e Sergente Spina Vincenzo da Milano che hanno colpito il mercantile da 7.000 tonn.

Nelle incursioni su Salerno di cui da notizia il bollettino odierno si deplorano tra la popolazione 41 morti e 57 feriti.

Le perdite della popolazione a seguito dell'azione nemica nella zona dello stretto di Messina di cui il bollettino di ieri sono state complessivamente accertate a Villa S. Giovanni e a Bagnara Calabria 5 morti e 55 feriti.

Močan napad na sovražni konvoj 12.000-tonski parnik potopljen, 7.000-tonski parnik poškodovan in en trgovski parnik torpediran v Tuniskem zalivu — Pristanišče Bizerta in važni cilji južno od Jafe v Palestini bombardirani

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 23. junija naslednje 1124. vojno poročilo:

Naša torpedna letala so napadla sovražni konvoj vzdolž obale severne Afrike in potopile 12.000 tonski parnik in poškodovale drugega 7.000 tonskega, tretji trgovski parnik je bil torpediran v Tuniskem zalivu.

Nuše letalske skupine so bombardirale pristanišče Bizerta ter cestne in železniške cilje južno od Jafe v Palestini.

Sovražna letala so bombardirala in obstreljevala s strojalmiči mesta Salerno, Castelvetrano, Milazzo in Olbijo. V Salerno beležijo škodo in izgube.

Protiletalske baterije v Olbiji so zrušile s plamenih eno letalo vzhodno od Castell Sarda.

Med letalskimi napadi na Reggio Calabria in Messina, o čemer je poročalo vojno

poročilo št. 1123, so naši lovci sestrelili dve štirimotorni letali.

Pripomba: V torpednih akcijah, ki jih omenja današnje poročilo, sta se posebno odlikovala letalca: poročnik Veroni Orlando iz Milana in narednik vodnik Cozzi iz Olgiate Olone (Varese), ki sta potopila 12.000 ton ladjeva.

poročnik Malgoli Ruggero iz Milana in narednik Spina Vincenzo iz Milana pa sta zadela 7.000 tonski trgovski parnik.

Zaradi letalskih napadov na Salerno, o čemer poročajo današnje vojno poročilo, je obžalovati med prebivalstvom 41 smrtnih žrtev in 57 ranjenih.

Izgube prebivalstva zaradi sovražnega napada na področje Messinske ožine, o čemer je poročalo včerajšnje vojno poročilo, je bilo skupno ugotovljenih 5 mrtvih in 55 ranjenih v Villi San Giovanni in Bagnari Calabria.

Vsa Sardinija bojna fronta

Olbia, 21. jun. a. Ko sem prispel z letalom, je bil mali trg Olbia skoraj popolnoma prazen. Globok mir in tišina sta kraljevala nad hišami. Ta tišina ni tišina živih, marveč tišina mrtvih reči, kraljujoča med porušeni hišami nad globokimi rupami, ki so jih izkopal bombe, nad podrtimi zidovi, ki so jih preluknjali morilni izstrelki. V zraku je ležal občutek samote, občutek obsežnega, obširnega votlega in strogega molka, ki ga je le sem pa tja prekinjal topot konja, vpreženega pred mojim vozom. Ko sem se tako vozil po malih zavitih cestah med odlomki skriviljenih železnih postelj ter med siromašnimi ruševinami, me je prevzela globoka in pobožna žalost. Vojna se mi je pred očmi s svojim pravim obrazom, s svojim obrazom tragedije, sovražstva in slepega divjstva.

V Olbiji ni ostalo drugega kakor majhna postaja karabinerjev. Vse drugo je zrušil in pokončil in spremenil v kup ruševin prvi izdajalski in besni našel sovražnik. Nizke in skromne hišice, ki so se tišale okoli cerkve, so postale kup ruševin, kup nesrečnih gorečih ruševin. Na svojem sprehodu sem srečeval vojno in se mi je zdelo nepojmljivo, kako se je mogel sovražnik povzpeti na tako višino zločinške divjstva.

Toda ruševine malega trga se še vedno kade, ameriški letalci pa z enakim besom obnavljajo svoja zločinska dejanja. Vračajo se v Olbijo, ki je že pokončana, porušena, vračajo se nad njo z novim srdom. Mala skupina hiš, ki obkrožajo cerkev, je vnovič cilj sovražnega srda in globoki molk prekinja grom eksplozivajočih bomb, ki zavijajo mali porušeni kraj v goste oblake prahu. Ako je vojna vojna, mora imeti njeno početje vsaj nekaj pomen in nekaj konca. Kdor ruši zaradi rušenja in uničuje je uničen, ni samo zločinec, marveč naravnost bedak. Če pa v Olbiji kakor v Porto Torresu, v Algheru, v Marcomeru, v Oristanu in v Cagliariju ter v vseh drugih manjših in večjih središčih Sardinije razbijajo bombe hiše, cerkve, šole, bolnišnice, pobijajo nedolžne otroke ter pripravljajo prebivalstvo tragične trenutke življenja zato pa ne morejo zadušiti ponosa in duha sardinskega ljudstva, ki je žilavo in trdo, kakor so gorska tla, na katerih živi že stoletja. Ljudje popolnoma nalikujemo tej deželi. So težki, molčeči in brezprijetno ponosni. Če govorijo z njimi, se ti zdi, da si se približal plemenu, čejar glavni znaki so dostojanstvo, ponos ter izredno razviti smisel za čast. Vajeni so tveganja, velikodušne tekme in smelosti ter so si v stoletnih borbah ojačili telo in okrepili pogum. Sardinec veruje v Boga in zaradi tega ne pozna bojazni. Prav tu v Olbiji sem med sovražnim poletom kakor že prej v Chivianiju in Macomeru ugotovil, kako majhen je psiho-loški učinek, ki ga povzročajo barbarski napadi ameriških »liberatorjev« pri tem ljudstvu. »Jaz se najraje ne spominjam mrtvega«, mi je dejal neki oče, ki je videl, kako je poginil njegov sin pod razvalinami, »kajti njegovo kratko pozemeljsko življenje mi ga kaže v sanjah še vedno kot mladega bojevnika pri delu, ki ga ni dovršil.« Naj sovražnik ne pozabi tega, ako bi si delal kake utvare. Sardinija, ki jo obstreljuje s strojinami in obmetava z bombami, ki ji uničuje zgodovinske spomenike, je vsa v prvi bojni črti, Sardinija ni to, kar misli sovražnik, peštra in čarobna pokrajina tujkega prometa,

marveč je zmagovalka nad Saraceni. Sardinija je tista, ki je l. 1792 ponosno odbila napad francoskega brodogojca. Sardinija je tista, ki je nudila svojemu kralju, ko je moral pred francosko revolucijo zapustiti Piemont, zatočišče. Zgodovina se ponavlja in kakor takrat bo tudi to pot doseglo zmago junštvo stare dežele in starega plemena. Od Olbije do Cagliarija je vsa Sardinija, kolikor sem jo videl, ena sama bojna fronta. (Il Popolo d'Italia.)

Dve leti vojne z Rusijo

Cilj osnih sil je slej ko prej, da se onemogoči boljševizmu uničenje evropske omike

Berlin, 22. jun. a. Kaj bi bilo danes z Evropo, če ne bi pred dvema letoma protiboljševski križarska vojska narodov Osi in njihovih zaveznikov prekoračila vzhodni mej kontinenta in zadala prvi hud udarac sovjetskemu množici, ki se je pripravljala za napad. To je glavni predmet obširnih poročil vsega tiska v Nemčiji, ki se spominja druge obletnice protiboljševske vojne.

»Völkischer Beobachter« piše, da so se evropski narodi zdej v borbi proti skupnemu sovražniku, ki je hotel uničiti tisočletno zapadno civilizacijo. Borba se je v nasprotju s pričakovanji sovjetskih vojaških šefov sprožila in se nadaljevala na sovjetskem ozemlju in ne v središču kontinenta. Izgube, ki so bile nasprotniku v teh dveh letih zadane, so strahovite. Borba se nadaljuje. Žilavo se pobija sovražnik, ki ga podžiga gnev in ki ga podpira znatne dobave z vojnimi potrebščinami. Proti njemu se upirata hrabrost in sposobnost nemških in zaveznikov vojakov, katerim se bo zmaga gotovo nasmejala, čeprav se morajo včasih boriti s številčno premočjo.

To je kategorični imperativ za vse narode Evrope, piše »Börsenzeitung«, ki so že od pričetka zaslitili nevarnost. Boljševizem smatra Evropo za področje, ki bi mu lahko odprlo pot do njegovih ekspanzijskih stremeljav na svetu. »Deutsches Allgemeine Zeitung« piše, da sedaj ni več mogoče razlikovati in ločevati nasprotno koalicijo kot dve določeni celoti. Anglosaško-ameriška plutokracija in boljševizem enako ogrožata Evropo in sta soglasna v načrtih za podjarmljenje Evrope. Trojica Churchill, Roosevelt, Stalin je sedaj tako tesno povezana v tovarštvu, da je slehera vojna akcija čet Osi in zaveznikov ne glede na številna bojška vedno in splošno v prid skupne stvari ter predstavlja zato odločilen korak k zmagi evropske skupnosti. Podobne komentarje citamo v listu »Zwölftuhrblatt« in v listu »Morgenpost«, ki približajo že izražena načela političnega sodelavca nemške poluradne agencije in omenjata, da je tudi danes kakor pred dvema letoma cilj, ki ga je treba doseči, preprečiti uničenja evropske omike z moskovskim barbarstvom.

Monakovo, 22. jun. a. »Münchener Neueste Nachrichten« se spominjajo druge obletnice vojne proti Rusiji in spremenljivega

Visoko nemško priznanje

Rim, 22. jun. a. Nemški veleposlanik v Moskvi je v poslanstvu sprejel imejtelja zlate kolajne Eksk. Amicara Rossija, državnega podtajnika v predsedništvu ministrskega sveta kateremu je izročil veliki križ reda nemškega orla, ki mu ga je podelil Hitler. Nadalje je izročil podtajniku PNF Alessandra Tarabiniju zaslužni križ I. razreda z zvezdo, ter visoko nemško odlikovanje nadaljnjim hierarhom PNF v priznanje tovariškega sodelovanja v okviru fašistične in narodno-socialistične stranke.

Potovanje Filova po Traciji

Sofija, 23. jun. a. Predsednik vlade Filov je na svojem inspekcijskem potovanju po egejski Traciji izjavil, da je zelo zadovoljen z razširjenjem in utrditvijo bolgarske oblasti na tem področju. Razen tega, je dejal, se tu dela z vso silo, da bi se zboljšal gmetni položaj prebivalstva.

dogovor

Bolgarsko-finančni pravni

Sofija, 23. jun. a. V Zagreb je odpotovala bolgarska delegacija, ki bo sklenila pravni dogovor med Hrvaško in Bolgarijo.

Opozicija proti Curtinovi vladi v Avstraliji

Lorenzo Marquez, 22. junija. a. Iz Camberre poročajo o nekih optimističnih Curtinovih izjavah o vojaškem položaju Avstralije zlasti glede tega, da se v sedanjem času ne da z uspehom napasti avstralska celina. Te besede so pa v krogih opozicije izzvale veliko nezadovoljstvo, ker smatrajo predsednikove izjave za zelo neprevidne, zaradi česar so opozicijonci vložili v zbornici predlog o nezaupnici vladi. Curtin očitno pozablja, da se drži na oblasti samo zaradi glasov tveh neodvisnih poslancev, s katerimi je l. 1941 komaj dosegel večino v zbornici. Prav za prav bi imel predsednik mnogo razloga, da se boji vprašanja zaupnice. Zato je izjavil na konferenci tiska, da ne bo odredil začetka zasedanja zbornice, dokler predlog o nezaupnici ne bo umaknjen.

Naraščajoče pomanjkanje živil na Srednjem vzhodu

Ankara, 22. junija. a. Angleškoameriški svet za oskrbo Srednjega vzhoda, ki posluje v Kajru, je javil posameznim zainteresiranim državam, da morajo poslej določiti načrt za notranjo in meddržavno razdelitev dobavljenih živil, kajti letos ne bosta niti Velika Britanija niti Amerika izvršili nikakih dodatnih dobav. Egipt, ki je bogata dežela Srednjega vzhoda, bo moral naznaniti vse svoje živilske zaloge anglosaškimi oblastem, ki bodo določile količine, potrebne za pomoč drugim državam.

Krvavi izgredi v Detroitu

Buenos Aires, 23. junija. a. Med 23 žrtvami izgredov v Detroitu je bilo 20 črncev. Aretiranih je bilo 1300 prebivalcev, ki so obdolženi, da so sodelovali v krvavih pretepih. 85 odstotkov teh je črncev. Župan v Detroitu trdi, da so izgrebe povzročili črna delavci, ki so prišli iz južnih držav.

Prihod Visokega komisarja Ekselence dr. Giuseppa Lombrasse v Ljubljano

Eksk. dr. Giuseppu Lombrasse, novemu Visokemu komisarju Ljubljanske pokrajine, ki je te dni prispel v naše mesto — vdani pozdrav z najlepšimi željami prebivalstva pokrajine.

Hudi letalski spopadi v zapadni Evropi

Sestreljenih je bilo 92 sovražnih letal — Odbit napad na nemški konvoj

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 23. jun. Vrhovno poveljstvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Z vzhodne fronte poročajo samo o krajevnem bojem delovanju.

Letalstvo je napadalo letalska oporišča in oborožitvene tovarne v sovražniškem zaledju ter zaigalo v Finskem morskem zalivu tri obalne prevozne parnike.

Angleške in ameriške letalske sile so izvedle večeraj in preteklo noč več težkih napadov na mesta v zapadni Nemčiji in v zasedenih zapadnih predelih. Posebno v stanovanjskih okrajih mest Oberhausna in Mülheima (Porurje) so nastala znatna razdejavanja. Prebivalstvo je imelo večje izgube.

V popoldanskih urah dne 22. junija je na morju pri Sheweningsu močan oddelek angleških bombnikov in torpednih letal brezuspešno napadel nemški konvoj. Zaščitne enote ter protiletalsko topništvo na trgovskih ladjah so sestrelile 7 napadajočih letal. Konvoj je prispel polnoštevilen v namembno luko.

Vseh je bilo med napadi včerajšnjega dneva in zadnje noči po doslej prispelih vesteh zopet sestreljenih 92 sovražnih letal, med njimi najmanj 75 štirimotornih bombnikov. Izgubljena so bila 3 lastna letala.

Nemška bojna letala so bombardirala v noči na 23. junija posamezne cilje na področju Londona.

Žrtve letalskega napada na Le Creusotove tvornice

Berlin, 23. jun. a. Doznava se iz pooblaščenega vira, da je število žrtev zaradi britanskega bombardiranja proti tvornicam Le Creusot narostalo na 276 mrtvih. Ta številka pa se bo verjetno še povečala, kajti mnogo trupel je še pod ruševinami.

Ob Južni Afriki potopljen angleški parnik

Lorenzo Marquez, 22. junija. a. Iz Kapštata poročajo, da je podmornica Osi potopila pred pristaniščem angleški parnik. Samo del posadke je bilo mogoče rešiti.

Hud potres v Turčiji Nad 7000 ranjenih — Število smrtnih žrtev še ni ugotovljeno — Veliko razdejavanje

Ankara, 22. junija. a. Po nadaljnjih vesteh glede potresa v nekaterih turških področjih se doznava, da znaša število ranjenih 7000. Mrtvih še ni bilo mogoče prešteti. Iz področja Adapazarija so ranjene prepeljali v Izmit in jih spravili v bolnice in šole. Kakor vedno po velikih potresnih sunkih, so tudi to noč divjale nevihte, ki so še poslabšale položaj prizadetih. Doznava se nadalje, da so občutili lahke potresne sunke skoraj v vsej Anatoliji. Zelo hudo škodo so utrpeli tudi kraji Keyde Hendek in Arifiye. Koliko žrtev je bilo v teh krajih, se še ne ve. Tudi v Ankari, Smirni in Boru so čutili močne potresne sunke. Telefonske zveze med Carigradom in prizadetimi kraji so še vedno prekinjene. Opozovalnica v Carigradu je objavila, da je bil potres mnogo jačji, kakor potres, ki je pred tremi leti porušil mesto Elsinndan.

Carigrad, 22. junija. a. Po zadnjih vesteh, ki so prišle iz krajev kjer je bil potres, naj bi dosegel naštetih 1304 mrtve. Mnoga trupla so se pod ruševinami.

Ankara, 22. junija. a. Ob potresu, ki je opustošil nekatera ozemlja Turčije, poročajo posebni diplomati anatolske agencije iz Adapazarja naslednje: Že po prvih vesteh se zdi, da je nesreča mnogo hujša in obsežnejša, kakor so mislili prvi trenutek. V Adapazarju so le redka poslopja ostala

neprizadeta. Guvernerjeva palača ter mnogo javnih in zasebnih poslopj je le še kup razvalin. Mnogo je mrtvih. Doslej došle vesti pravijo, da je samo v omenjenem mestu nad 200 mrtvih, ranjenih pa nad 245. Tudi okoliške vasi imajo mnogo žrtev. Potres so zabeležili tudi v pokrajini Hendek. V samem mestu istega imena je najmanj 100 mrtvih in kakih 30 ranjenih. Vlada je v prizadete pokrajine poslala mnogo pomožnih vlakov, ki so ranjence prepeljali v Carigrad in v Ismid.

Dawies o bedi v Rusiji

Buenos Aires, 22. junija. a. Na neki konferenci v Colombu (Ohio) je imel bivši ameriški poslanik v Rusiji Dawies govor, v katerem je trdil, da bi bili Anglosasi brez ruske pomoči v zelo slabem položaju. Tako tudi brez Rusije ne moremo delati načrtov za trajen mir, je dejal govornik. Govorec o notranjem položaju v Sovjetski zvezi je povedal Dawies, da se v notranjosti Rusije razločno opazata bolelost in žalost naroda. Vojaške in civilne izgube so štejejo na milijone. Skoro vsaka družina je izgubila katerega svojega člana. Omejitve vseh vrst so zelo težke in racioniranje živil je silno strogo. Govorec o Stalingradu je Dawies dejal, da se ne morejo popisati strahote, ki jih odkriva pogled na mesto.

INSERIRAJTE V „JUTRU“:

Usodna izbira: zmaga ali boljševiška zmeda

Zaupanje berlinskih opazovalcev v ugoden razvoj vojne

Berlin, 23. jun. Zmaga ali boljševiški kaos, to je usodna izbira, ki se od pretekle zime svari na pojavljajo kot opozorilo na letah in v vseh nemških mestih. In to je tudi vodilni ton nemških komentarjev ob drugi obletnici vojne na Vzhodu. Na drugi strani pa manifestacije, ki so bile ob tej priliki v anglosaskem taboru, se bolj poudarjajo pred očmi evropskega sveta usodno alternativo, in sicer tako jasno, da tudi berlinski opazovalci na to opozarjajo.

Te manifestacije so namreč potekle v znamenju odvrtnega priljubljenosti, ki se izraža v poniženju poklekanju, v slavospevih, ki so polni občudovanja in vdanosti za boljševizem in ki v bistvu na pretresljiv način odkrivajo, kako se Angličani že zavedajo svoje nemoci nasproti Moskvi in kako so se že podvržli Stalinovi volji. V Berlinu je jasen občutek, da hočejo britanski voditelji s tem pretranimi poveljem sovjetskega vojaškega doprinosa opraviti pred javnostjo politične koncesije, ki so jih morali napraviti Stalinu in ki se morejo označiti kot veleizdajo v škodo Evrope.

Na te prilizne manifestacije je Stalin tudi to pot odgovoril s hladnim curkom, ko je spet opozoril zaveznike na dolžnost, da naposled vendarle odpravijo drugo bojišče v Evropi. Namig na to, in sicer precej nesramen, je v izrednem poročilu, objavljenem v Moskvi, ki na svoj način podaja bilanco teh dveh let vojne. Moskva namreč poudarja dobesedno: »To je ugoden trenutek, da se odpravi drugo celinsko bojišče in ruski narod je prepričan, da bi moglo drugo bojišče danes naglo voditi k skupni zmagi.«

Vse druge trditve v izrednem poročilu so prave nesmisli o nemških izgubah: 56 tisoč topov, 42.000 tankov in 34.000 letal, namreč približno iste številke, ki po nedavnem uradnem poročilu predstavljajo boljševiške izgube. V Berlinu smatralo, da se ne izplača demantirati te nesmiselne trditve. Isto velja tudi glede ostalih števil. Po moskovskih trditvah bi sovjetske izgube orožja ne znašale niti dve tretjini nemških izgub. Rdeča vojska naj bi bila izgubila med mrtvimi in ujetimi 4.200.000 mož nasproti 6 milijonov in pol mrtvih ali ujetih Nemcev.

Vojaška razmotrivanja, ki jih je mogoče čitati v nemških listih, poudarjajo, da je nasproti takemu močnemu sovražniku, kakršen je boljševizem, trajanje vojne podrejenega pomena. Važen je le končni izid in v tem pogledu ne more biti nobenih dvomov. Neki list spominja, da so nemške vojske v zadnji svetovni vojni uklo-

nile Ruse šele po treh letih in pol borbi, ko so uresničile neprimerno manjše teritorialne uspehe kakor v teh dveh zadnjih letih. Res je, da so boljševiki v zadnjih zimah dokazali, da so se zelo mnogo naučili od nemške strategije, vendar je bistveni činitelj sovjetske strategije ostala množica, obenem s pretresljivim in strahotnim zapravljanjem ljudi in vojnih potrebščin. Tako piše »Deutsche Allgemeine Zeitung«, da sta poslednji dve sovjetski zimski ofenzivi veljali boljševike več kakor prvi dve nemški ofenzivi. Jasno je, da se to krvoločno izrabljanje ljudi ne more neskončno nadaljevati. Borba na vzhodu že dolgo ne pozna onega naglega ritma in čudovitega zaleta prvih nemških vojevani v tej vojni. Ako hočemo obvladati boljševike, piše list, se moramo oborožiti z energijo in hladnokrvnostjo, predvsem pa z vztrajnostjo in potrpežljivostjo.

»Börsenzeitung« piše: Mi vsi se nagibamo k temu, da presojamo položaj na vzhodu z vidika obeh zimskih ofenziv, to pa je zmotno. Upoštevati moramo splošni položaj borbe in primerjati današnji položaj s položajem z dne 22. junija 1941. Iz te primerjave je razvidno, da je splošno stanje povsem jasno nam v prid, navzlic utrpelim udarcem, razočaranjem in izgubam. Najmogočnejša vojska, ki jo je svet kdaj koli videl in ki se je dve leti pripravljala, da bi navalila na Nemčijo in vdrila v Evropo, je bila vržena kakih tisoč kilometrov nazaj. Britanska propaganda misli, da lahko spominja na razna nemška prerokovanja, ki da so jih sproti ovirga dejstva. Minister dr. Götter je že pred nekaj dnevi zapisal v reviji »Das Reich«, da nihče ni nezmotljiv. Sicer pa, pripominja »Nachtausgabe«, nismo nikdar izjavili, da hočemo potisniti sovjetsko vojsko do Urala ali v Sibirijo. Nemško poveljstvo se ni nikdar mislilo utopiti v ogromnem ruskem prostoru, pač pa se je z nemške strani vedno slišalo, da je treba nadaljevati borbo, dokler ne bo boljševizem prenehal obstojati kot vojaški činitelj in kot grožnja za Nemčijo in celino. Ta cilj še ni dosežen. Ta naloga še vedno zahteva uporabo vseh razpoložljivih sil in nove velike žrtve, toda zelo smo se že približali cilju. Sovražnik je v položaju oblegane vojske, ki je navzlic slučajnim zmagam prisiljena obupno se boriti, da si ohrani svoje življenje. Zato bi bilo otročje, ako bi se vraševali, kje bi morda že bili danes, ako ne bi bilo Stalingrada in ostalih neuspehov, ki so neizbežni v vsaki vojni. Bolje je, ako se vprašamo, kje bi bili, ako bi Hitler 22. junija 1941 ne bil prehitel sovražnega napada. (»Piccolo«.)

Bolgarija pod orožjem

Kaj bi se zgodilo, ako bi sovražnik skušal vdreti na Balkan

Emilio Ceretti, sofijski poročevalec milanskega lista »Il Popolo d'Italia«, je objavil te dni naslednji dopis, opremljen z gorjnim naslovom:

»Kdo naši sovražniki in vsi, ki ne poznajo položaja, govorijo o Bolgariji, se radujejo, da prikazujejo komunistično nevarnost kot nekaj zanesljivega in neizbežnega, skoro kot neke vrste organsko, podedovano in ugotovljeno slabost, toda, kdor živi v Bolgariji, kdor ob blizu proučuje življenje te države in vtakne svoj nos v njene domače zadeve, si počasi ustvari o vsem precej drugačno idejo in tedaj razume, da je mnogo boljzani in skrbni v tem pogledu pretranih, da ne rečemo celo povsem neverjetnih. Kakke posebne boljševiške nevarnosti v Bolgariji ni. Kvečjemu bi lahko rekli, da je še vedno nekaj majhnih skupin anarhistov in prevratnikov, ki jih podpirajo Moskva in ki so doslej povzročili kak nemir, toda proti njim se je boril in se še nadalje bori vsi zdravi del države.

Država je trdna, v rokah ustanov in vlade, ki ne dopušča nikakih dvomov. Kakor znano, je Bolgarija, ki je sicer v vojni z obema anglosaskima velesilama, še vedno v normalnih odnosih z Rusijo in sovjetsko poslatništvo še vedno posluša v Sofiji, toda to dejstvo in okolnost, da je Bolgarija nasproti Rusiji vodila doslej posebno politiko, še ne dopušča kakih samovoljnih domnev, niti ne smeta inozemskemu opazovalcu vsiljevati kakih napadnih vrednot.

Neobčeščen v dobri veri ali tisti, ki ima interes na zavijanju stvari v slabi veri, kaj radi kaže zmotno, da hočejo istovetiti nagonsko rasno simpatijo bolgarskega naroda za največji slovanski narod z domnevno simpatijo do boljševizma. Ti dve stališči je treba ločiti, saj sta si celo v popolnem nasprotju, in stoletna hvaležnost naroda, ki mu je svobodno podaril car, se povsem ujema z novim — in prav tako občutnim — sklepom, da se upre razširjevanju tistih sil, ki so izdale in ubile carja, kakor bi tudi sedaj rade izdale in pobile in sicer s približno istimi sredstvi narode Evrope.

Spoznal sem mnogo mladenčev v Sofiji, ki so se napili ruskih klasikov, ki so popolnoma govorili rusko in ki so bili znani kot vroči Slovani, toda pripomniti moram, da sem prav tam tudi mladenič, med to duhovno smetano deželo, naletel na najbolj odločno protisovjetsko zadržanje, na najbolj bistre glave, na ljudi, ki so najbolj samozavestni in najbolj nepopustljivi.

Sovjetsko poslatništvo je leta in leta delovalo v Sofiji in se trudilo, da bi izkoristilo zase tradicionalno prijateljstvo bolgarskega naroda do Rusije. Sovjetski emisariji, ki so jim b'le zaupane bolj ali manj dovoljene misije, so se na vso moč trudili, da bi bolgarski narod pozabili, da »ta Rusija in Stalinov režim dva nasprotujoča si pojma, Moskva je žrtvovala milijone in cele tone propagandnih brošur, ki so se razdeljevale, ko je to bilo dovoljeno, toda Bolgari se niso pustili prestopiti in so hodili še nadalje svojo pot. Ta pot je ravna in vojna jo je še razširila.

Komaj leto dni po izbruhu vojne je Bolgarija dosegla svobodno oboroževanje. Vojska, ki je bila dvajset let razkosana, se je komaj zopet pojavila, vendar ji je bilo od spomladi 1. 1941 dalje zaupanih mnogo raznovrstnih nalog, ki jih je ta mlada bolgarska vojska častno izvršila. Najprej varovanje nekaterih predelov Srbije, potem zasedba makedonskega ozemlja in Tracie, zopet priključenih domovini, nato pa še previdnostno ojačenje meje proti Turčiji. Danes je bolgarska vojska, čeprav še ni bila preizkušena v ognju, vendar že dovolj uporabljena in potrjena v izvršitvi pomembnih postranskih nalog, na višku svoje moči. In ta vojska je še nedotaknjena, nad vse trdna in mnogo obetajoča rezerva Ost na tem zelo občutljivem področju Evrope.

Zares, bolgarska vojska je danes čuvarica Balkana, ona lahko jamči red in mir na polotoku nasproti vsakršnemu notranjemu ali zunanjemu pojavu. Zunanji dogodki, ki mu seveda v Sofiji posvečajo posebno pozornost in ki so najbolj neposredno tiče države, se tiče možnosti angleško-ameriškega izkrcanja na balkanski obali. Navzile tehničnih težavam, ki ne govorijo za operacijo te vrste, to možnost proučujejo in jemljejo v poštev, kar pa je še pomembnejše, nanjo se moralno in materialno pripravljajo, da bi ji bili kos. Prav v zaključni fazi vojne v Tunisu, ko so v vojaških in političnih krogih začeli misliti na možnost anglosaskega izkrcanja na Balkanu, je bolgarski minister za javna dela Vasilev imel govor, v katerem je potrdil, da je mesto Bolgarije sedaj in v bodoče, v vsakem primeru, v rožnatih kakor temnih dneh, na strani Italije, Nemčije in Japoncev. Izven dvoma je, je dejal minister, da bo Bolgarija, ako bi se angleško-ameriške čete skušale izkrcati na Balkanu, zgrabila za orožje in bo takoj postala glavno bojišče. V tem primeru bo bolgarski narod skočil na noge in se vrge proti sovražniku kot en sam mož.

Med tem sem že videl na lastne oči mnogo priprav, toda iz razumljivih razlogov ne morem o tem mnogo poročati, prav gotovo pa je, da ukrepi previdnosti, ki so jih podveljali Bolgari in Nemci, ki z njimi sodelujejo, da bi se zaustavili morebitni napad na tem področju, prav nič ne zaostajajo za onimi, ki so bili izvršeni na drugih bolj izpostavljenih delih Evrope. Gre za vojaške in socialne ukrepe, za popolno očiščenje ozemlja prav tako kakor za odstranitev vseh makedonskih in tracijskih židov ter množične aretacije vseh sumljivih elementov. Sicer pa, kdor si ogleda dela na tem utrjenem področju in kdor je v stikih s četami, ki so na teh utrdbah, bi utegnil misliti, da se vojna na teh mirnih obalah lahko nenadoma pojavi. Tako so se vsi z vnezo vrgli na delo in so v nekaj mesecih mirzičnih prizadevanj ustvarili, kar bi se v normalnih časih lahko zgrdilo šele v letih. Zato lahko rečemo: Čeprav bi sovražnik zares prišel s te strani, mora računati s tem, da ga tu čakajo vojaki.

Radio Ljubljana

CETREK, 24. JUNIJA 1943-XXI.

7.30: Pesmi in napravi. 8.00: Napoved časa. — Poročila v italijanski. 10.30: Prenos pete maše iz bazilike sv. Pavla v Rimu. 12.00: Plošče. 12.30: Poročila v slovensčini. 12.45: Glasba. 13.00: Napoved časa. — Poročila v italijanski. 13.10: Poročila Vrh. Povelj. Oborož. Sil v slovensčini. 13.25: Prenos iz Nemčije. 14.00: Poročila v italijanski. 14.10: Koncert R. dijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec. — Lahka glasba. 15.00: Poročila v slovensčini. 17.00: Napoved časa. — Poročila v italijanski. 17.10: Nove plošče »Cetrac. 18.00: Janežič Franc: Zatrzanje boleznih in živalskih zajedalcev na krompirju — predavanje v slovensčini. 19.30: Poročila v slovensčini. 19.45: Politični komentar v slovensčini. 20.00: Napoved časa. — Poročila v italijanski. 20.40: Iz zlatih oper: Donizetti: »Don Pasquale«. 21.10: Opereta: Don glasbo vodi dirigent Gallino. 21.40: Predavanje v slovensčini. 21.50: Koncert vodi dirigent Domenico De Paoli. 22.45: Poročila v italijanski.

Ogromna večina oglaševalcev se obrača na »Jutrov« oglasni oddelek!

Ducejeve nagrade

za rojstvo dvojčkov

Visoki komisar je iz Ducejevega sklada podelil zakoncem Hočevar Baltazarju in Ivani v Višnji in zakoncem Gole Karlu in Ani v Gorenji vasi o priliki rojstva dvojčkov nagrado v znesku 600 litr.

Razširjenje zakonov

na Karpatsko Rumunijo

Bukarešta, 22. junija. s. Ob drugi obletnici vstopa Rumunije v vojno je bil razširjen civilni zakonik in trgovinski zakonik za Karpatsko Rumunijo.

Statut Transnistrije

Odesa, 22. jun. s. Dekret, ki ga je podpisal maršal Antonescu o novem statutu Transnistrije, je vzbudil navdušene manifestacije veselja in hvaležnosti med prebivalstvom. V Odesi se je prebivalstvo zbralo pred vladno palačo v zahvalni manifestaciji, ki je dolgo trajala. Z novim statutom je Rumunija izbrislala vsa znamenja boljševiške oblasti na tem področju.

Kazen za poneverbo

živilskih nakaznic

Rim, 22. junija. s. Neki Roviada Aldo, uradnik pri občinskem živilskem uradu v Cataniji, je v svojem uradu poneveril okoli 800 živilskih nakaznic ter neklicko žigov, ki jih je prodal svojemu sokrivcu Giuseppeu Oliveriju. Ta je živilske nakaznice deloma spravil v promet, vendar pa mu je oblast zaplenila še kakih 500 neporabljenih. Pred posebnim sodiščem za zaščito države je bil Roviada obsojen na 8 let in 2 meseca ječe ter 8000 litr globe, Oliveri pa na 6 let in en mesec ječe ter 2500 litr globe.

GLEDALIŠČE

DRAMA

Cetrtek, 24. junija, ob 18.30: Stari in mladi. Red Cetrtek.

Petek, 25. junija: zaprto.

Sobota, 26. junija, ob 18.: Jorijeva hči. Red B.

A. Medved: »Stari in mladi. Igra iz našega kmečkega življenja, ki pokaže dramo prevzivanja in nehvaležnost njegovih otrok. Dejanje kaže stremljenje mladega rodu po ugodnem življenju brez truda in dela. Posledice vodijo v nasprotje s paragrafom. Osebe: Jamnik — Lipah, France — Presetnik, Mica — Starčeva, Meta — Simečeva, Šepar — Gale, Tine — Verdrič, Alena Gabričičeva, Kragelj — Koluša, Blaže — Gorinski, orkestral — Benedičič, Blaž. Režiser: Milan Skrbinec. Abonente reži Cetrtek opozarjamo, da bodo imeli to predstavo izjemoma v Cetrtek na praznik zaradi bližnjega skupa dramske sezone.

G. D'Annunzio: »Jorijeva hči.« Pastirška tragedija v treh dejanjih. Prevod: dr. A. Gradnik. Dejanje je zanimivo po svojem folklornem okolju; godi se v Abruzzu med kmečkim ljudstvom, katerega prvobitne nagone krotijo vera, tradicija in mistika. Dva mlada človeka, ki stojita po svojem mišljenju in čustvovanju izven človeških zakonov, ki jima branijo združitev, bojuje v sebi in na zunanji boj za zmago njune ljubezni. Višek drame je zločin, storjen v obrambi sočloveka in zanj doprinese največja žrtve, življenje, v blagor njegove rešitve in sreče.

OPERA

Cetrtek, 24. junija, ob 17.: Thais. Izven.

Cene od 28 L navzdol.

Petek, 25. junija: Zaprto.

Sobota, 26. junija, ob 18.: Zemlja smehljaja. Opereta. Izven. Cene od 24 L navzdol.

Odpuščena predstava Massenetoje »Thais«. Zaradi nenadne obočlosti Valerije Heybalove se današnja predstava »Thais« ne more vršiti. Namesto te opere bodo peli Puccinijevo »Madame Butterfly«.

Danes Puccinijeva »Madame Butterfly« z Ivanko Ribičevo v naslovni partiji. V današnji predstavi bo pela Cho-cho-sano Ribičeva, tokrat prvič skupaj z Lipuškom kot Pinkertonom. Ostala zasedba je sledeča: Suzuki — Karlovec, Kate — Stritarjeva B., Sharples — Popov, Goro — Rus, Yamadori — Dolničar, bonec — Lupša, komisar — Gregorin, uradnik — Škabar, mati — Škrjančeva. Dirigent: D. Zebre; režiser: C. Debevec; zborovodja: R. Simoniti; scenograf: A. Forige.

Za »Thais« kupljene vstopnice veljajo za današnje predstavo »Madame Butterfly«.

Nastop šolskih pevskih zborov v radiu

V Italiji so vsako šolsko leto pevske tekme šolskih pevskih zborov, ki imajo obvezni pevski pouk. Izvedba teh tekem je poverjena vsepovsod Zveznemu Poveljstvu G.I.L.L.-a. Že v lanskem šolskem letu so se pevske tekme udeležile v naši pokrajini in je Visoki komisar poveljstva izvedbo pevskega natečaja mladinskih pevskih zborov ljubljanskih osnovnih, meščanskih in srednjih šol Zveznemu Poveljstvu G.I.L.L.-a.

V lanskem šolskem letu so tekmovali posamezni mladinski zbori s programom, ki je bil že vnaprej določen, v tekočem šolskem letu pa so pesmi izbrali voditelji mladinskih zborov sami. Tako so izvajali poedini zbori dve do tri pesmi, ki so bile po umetniški vrednosti uvrščene v tri kategorije.

Pevski natečaj se je vršil v mesecu maju pred ocenjevalno komisijo. Namen natečaja je bil v glavnem ugotovitev, na kakšni stopnji je pevski pouk v posameznih šolah in v koliki meri so mladinski zbori zmognili izvajati narodne in umetne pesmi in kolikšne je napredek poedinih šol v pevskem pouku od leta do leta. Zato se ti pevski natečaji ne vrše pred javnostjo, temveč interno. Prvo ocenjeni pevski zbori in njihovi voditelji prejmejo nagrade, vsak pevski zbor pa diplomu priznanja.

Da pa se vendar pokaže javnosti uspeh truda in prizadevanja posameznih mladinskih zborov in njihovih voditeljev, so se odobrili nekateri zbori, ki so izvajali pri natečaju značilne narodne pesmi in so se posebno odlikovali, da bodo ponovili svoj nastop v petek, 25. t. m., ob 18. za radijski prenos.

Nastopili bodo mladinski zbori poedinih šol v naslednje mredu:

Gospodarstvo

Maksimalno prebivalstvo naše zemlje

Vprašanje, koliko ljudi lahko prehrani naša zemlja, če se izkoristijo vse gospodarske in tehnične možnosti, predstavlja osnovni problem antropogeografije, ki zahteva upoštevanje fizično-geografskih kakor tudi številnih gospodarskih in političnih vprašanj. Vsak poizkus, izračunati z zadostno točnostjo maksimalno možno število prebivalstva naše zemlje, mora voditi do spoznanja, da je možna le približna cenitev.

Težave imamo že pri določitvi naseljenega prostora, ki se ceni na okrog 130 milijonov kvadratnih kilometrov od skupne površine 150 milijonov kvadratnih kilometrov. Jasno je, da pretežni del arktičnega in antarktičnega ozemlja s 14 milijoni kvadratnih kilometrov ne pride v poštev za naselitev ali samo v brezpomembnem obsegu. Tudi mnoga druga področja naše zemlje po naravi sami ne morejo nuditi človestvu prehrane.

Drugi moment nesigurnosti je vprašanje, v kakšnem obsegu je pričakovati, da se bo človeštvo našle množilo. Razvoj v prejšnjem in v tekočem stoletju kaže v tem pogledu prav zanimive slike. Po ugotovitvah A. Fischerja je znašalo skupno število prebivalstva naše zemlje leta 1800. 775 milijonov, leta 1850. je naraslo na 1075 milijonov, leta 1900. na 1564 milijonov, pred izbruhom sedanje vojne pa se lahko ceni na okrog 2250 milijonov. Od leta 1800. se je prebivalstvo naše zemlje potrojilo.

V prejšnjih stoletjih se prebivalstvo ni tako naglo razvijalo, predvsem zaradi razsajanja kužnih boleznih in nezadostne higijene, pa tudi zaradi številnih vojn. Prve količnejše zanesljive podatke o prebivalstvu imamo iz rimske dobe. Za leto 69. pred našim štetjem so izračunali, da je Italija štela okrog 4 in pol milijona prebivalcev. Ob smrti cesarja Avgusta je bilo v Italiji in Siciliji 6.6 milijona prebivalcev, v Španiji 6 milijonov, v Galiji 3.4 milijona, v črnih državah okrog 2 milijona in na grškem polotoku okrog 3 milijone. Skupaj je takrat živel na vsem evropskem delu rimskega imperija le okrog 23 milijonov prebivalcev, v Aziji, kolikor je pripadala rimskemu imperiju, 19 in pol milijona, v afriškem delu rimskega imperija pa 11.5 milijona, tako da je ves ogromni rimski imperij takrat štel le 54 milijonov prebivalcev.

Za srednji vek so cenitve težavnejše in je gotovo, da se je takrat število prebivalcev zmanjšalo splošno neurejenih razmer v dobi preseljevanja narodov, in zaradi vojn in kužnih boleznih. Prebivalstvo Nemčije se je n. pr. v tridesetletni vojni zmanjšalo na polovico. Leta 1618. je bilo v Nemčiji okrog 25 milijonov prebivalcev, leta 1648. pa komaj 12 milijonov. Francija je v rimski dobi štela 6 do 7 milijonov prebivalcev in v dobi Karla Velikega 8 do 9 milijonov. V Italiji je bilo še ob pričetku 18. stoletja le 11 milijonov prebivalcev, v Španiji pa ob koncu srednjega veka prav tako 11 milijonov; to število pa je ob koncu 16. stoletja

Gospodarske vesti

— Letošnja letina v Italiji je prav dobra. V južnem delu Italije so žito že poželi, v ostalem delu države pa je žetev že v teku, odnosno se bo v kratkem pričela. V mesecu maju je bilo vreme za žito izredno ugodno. Predvsem je bilo dovolj padavin. Zato ima letošnja pšenica prav visoko specifično težo. Da se oddaja žita čim bolj pospeši in poenostavi, je kmetijsko ministrstvo z denarnimi zavodi sklenilo dogovor, po katerem bodo kmetje, ki oddajo svoj pridelek pri državnih zbirališčih za žito, lahko vnovič tako imenovano boleto pri poljubnem denarnem zavodu v dotični pokrajini, medtem ko so mogli doslej vnoviči boleto le pri določenih denarnih zavodih. Čeprav se ni mogoče podati končne sodbe o letošnji letini, ne more biti dvoma, da bo letošnja žetev pšenice mnogo boljše, nego je bila lanska in da Italija ne bo potrebovala v prihodnjem žitnem letu nobenega dovoza žita iz tujine.

— Ustanovitev konzorcija uvoznikov rib. Iz Rima poročajo, da je bil ustanovljen konzorcij uvoznikov rib (Citi) z nalogo, skrbeti za uvoz svežih rib in ribjih konzerv, upoštevajoč potrebo dejanskega trga. V tem konzorciju so združena vsa podjetja stroke, ki so dala na razpolago tudi glavnic. V upravi je devet članov, od katerih imenuje tri konfederacija za trgovino,

padlo na pčilih 7 milijonov. V Angliji je bilo še do 14. stoletja komaj 2 in pol milijona prebivalcev in je to število šele v 17. stoletju naraslo na 5 milijonov.

V starem veku je bil Egipt najbolj gosto naseljena dežela, saj je v dobi cesarja Avgusta živel v Egiptu na področju 28.000 kvadratnih kilometrov 5 milijonov prebivalcev, to je 179 na kv. km, kar je za takratne razmere ogromno število, če upoštevamo, da je v evropskem delu rimskega imperija živel povprečno le 10 prebivalcev na kvadratni kilometer (v Italiji 24, v podunavskih deželah komaj 5). Tudi po današnjem merilu bi stari Egipt lahko prštevali med najbolj gosto naseljena področja, kajti danes živi na kvadratni kilometer v Belgiji 273 prebivalcev, v Angliji 195, v Nemčiji 144, v Italiji 140 itd.

Kako se bo v bodoče razvijalo prebivalstvo na naši zemlji, je, kakor rečeno, težko presoditi. V zadnjih desetletjih se opaža po izrednem dvigu v prejšnjem stoletju zopet počasnejše naraščanje prebivalstva. Na drugi strani pa je upoštevati še ogromne neizkoriščene možnosti za pridelovanje živil, zlasti v tropskih in subtropskih deželah. Bodoči razvoj gospodarstva, industrije in prometa bo omogočil preživetje še znatno povečanega števila prebivalcev, kakor doslej, zlasti z izkoriščanjem tropskega pasu, ki daje danes komaj eno šestino dobrin svetovnega gospodarstva, čeprav je v tem pasu mogoče doseči spričo ugodnih klimatskih razmer dvojni, če ne trojni donos na enoto površine. Nadaljnje možnosti nudijo obsežne neizkoriščene površine stepskega značaja, ki nudijo še ogromne možnosti za pridelovanje živil in drugih pridelkov. Kaj se da doseči pri razmeroma slabih naravnih pogojih je zlasti pokazal primer italijanske kolonizacije v Libiji. Po ugotovitvah nemškega strokovnjaka Hermann Wagnerja odpade manjši del celotne suhe površine na gozdno in kulturno površino in večji del na površino stepskega in puščavskega značaja.

Za presojo koliko prebivalcev lahko prehrani naša zemlja, pa je važno tudi vprašanje, v kakšni smeri se bo razvijalo življenjski standard, kakšen bo napredek pri vzgoji kulturnih rastlin, odnosno v kakšni meri bo mogoče še dvigniti donos kmetijskih pridelkov s sodobnimi sredstvi divjanja kmetijske proizvodnje. Tudi teoretično se nismo doslej meje, do katere se da dvigniti donos zemlje. Upoštevajoč vse te okolnosti prihajajo razni znanstveniki do števil, ki se precej razlikujejo. A. Penck ceni, da bo lahko naša zemlja preživljala 8 do 9 milijard ljudi, A. Fischer pa prijahe le do maksimalnega števila 6.2 milijarde. Upoštevajoč gornje številke lahko pridemo do zaključka, da se bo prebivalstvo naše zemlje lahko še potrojilo ali po četverilo. Praktično gledano pa je problem preživljanja rastočega števila prebivalcev naše zemlje bolj gospodarski in politični problem, kakor naravoslovni in tehnični.

nadaljnje tri konfederacije za industrijo, poslednje tri pa imenuje osrednja organizacija združništva.

— Razdelitev bivšega jugoslovanskega rečneja plovnega parka. Iz Budimpešte poročajo, da bo Madžarska dobila večje število dunavskih ladij, ki so pred prvo svetovno vojno pripadale Madžarski in so bile leta 1918 pridelane Jugoslaviji. Med temi ladnjami je znani luksuzni parnik »Karadjordje«, ki je prej nosil ime »Fran Josip I.« in bo pod starim imenom zopet uvrščen v madžarski rečni plovni park.

— Nemški oskrbovalni predpisi. Vodstvo nemške strokovne skupine za usnje in galaterijo je izdalo predpise o prodaji kovčgov. Tvornice, ki izdelujejo kovčge, morajo blago prodati predvsem trgovcem v bombardiranih mestih in tudi trgovci dejavnosti so dolžni blago prodati predvsem osebam, ki so utrpeli škodo zaradi bombnih napadov. V bodoče se sme izdelovati samo pet vrst kovčgov.

— Gospodarske vesti iz Hrvaške. Ribiči z otoka Hvara so v zadnjih tednih zabeležili izredno obilen lov sardelj in so morali pretežni del lova vložiti v sol, ker ni bilo možnosti blago odpremiti do potrošnih sredstev. Doslej so odpremili z otoka Hvara šest vagonov sardelj v Hrvaško. — S sedežem v Zagrebu je bila ustanovljena Tekstilna d. d. z glavnico 5 milijonov kun, ki se bo bavila s proizvodnjo in prodajo tekstilnega blaga. — Prva dalmatinska trgovinska družba v Dubrovniku je dvignila svojo glavnico od 2 na 4 milijone kun. — Kakor smo že poročali, je Prva hrvaška štedionica zabeležila v lanskem letu 8.3 milijona kun čistega dobička, skupaj s prenosom čistega dobička v prejšnjem letu pa znaša čisti dobiček 10.5 milijona kun. Obični zbor delničarjev je sedaj sklenil plačati za lansko leto 4% dividendo na glavnico 95 milijonov kun. Splošni rezervni sklad zavoda znaša 20.8 milijona kun, posebne rezerve pa so izkazane v višini 55.6 milijona kun.

— Davčni vijak v Zedinjenih državah. Včeraj smo poročali, da je bil s pičlo večino 202 glasova proti 194 v reprezentativni zbornici sprejet zakon, ki uvaja oteževanje dohodnine pri delavcih in nameščencih. S tem pa se ni zaključena davčna razprava v zbornici. S. 1. julijem se prične nova proračunska leto, za katero zahteva ameriški državni finančni urad nadaljnje davke za 16 milijard dolarjev. V zbornici se opaža močan odpor proti tej novi zahtevi, češ da se pred volitvami ne da zagovarjati nadaljnje priviranje davčnega vijaka. Državni finančni urad pa ugotavlja, da davčna obremenitev v Zedinjenih državah še ni dosegla one višine kakor v Angliji, čeprav se je davčni donos že v izrednem obsegu dvignil. Leta 1938-39 so prinesli davki 5.7 milijarde dolarjev, leta 1941-42 pa 13.1 milijarde dolarjev, medtem ko se ceni, da bo donos davkov v letu 1942-43, ki se konča ob koncu meseca, dosegel 23 milijard kar baje predstavljala šele 18% narodnega dohodka. V prihodnjem letu se bo donos brez uvedbe novih davkov verjetno dvignil na približno 33 milijard dolarjev, kar bi predstavljalo 25% verjetnega narodnega dohodka. Z novimi davki v višini 16 milijard pa bi celotno obdavčenje doseglo 35% pričakovanega narodnega dohodka, pri čemer bi odstotek obremenitve skoraj dosegel ono višino kakor v Angliji.

Ing. Franc Urbas:

Naša rodbinska in hišna imena

Prijetna so imena Rajan, Rajar in Raj, pa naj še imajo svoj izvor od raja = paradiza, nebes ali pa od raja = plesa.

Naš človek se je menda vedno rad pošteno poveselil in včasih rajal. Že zljanski Visoki raj pričanja tako lepo:

Bug dej ne dober čas
ta prvi raj začeti.

Pa niso takrat rajali toliko v izbah, kakor nam že Valvasor pove, ampak na prostem in ob belem dnevu pod zeleno lipo. Ni se veljalo: po'ka je vkazana, tla so namazana. Naša narodna pesem nam sama točno opiše takšen raj, ko pride kralj Matjaž kot kakšer prečeren mladeč na raj:

Turčije v sredi glóboke
stojé tri' lipe zeléne.
Pod prvo konjice stámo,
na raj se berh' obla' jo;
pod drugo raj prodávajo,
pod tretjo kroglo rajajo

Pa si je kupil in plačal raj takle fantič, da je zijala in strmela cela družba.

Kraljič pri mizi rumeni
tako jim pravi, govori:
»Gospodje, ne zamerite,
po čem vi raje prodáte?«
Kralj seže v aržet židani
po zlat rúdeče-rumeni.
Po mizi mu ga zatóči,
de po nji trikrat obleti.

No, marsikatera si je na tihem želela brhkega in ponosnega mladeniča, ko se je nameril k mladenkam zbrat svojo rajkavo:

Pa grede si devotko zbrat
in reče goscam zajigat.
Si mlado zvol' Alencico.
Ročice si podajata,
jo prvič krog zarajata.

Ali je mogoče še lepši in bolj točen opis, kako so nekdanji rajali pod cvetočimi lipami?

Kakor so sicer zelo lepa slovenska imena Rubnik in Rubežnik, pa niso prav nič prijetna za naše uho, kadar nas prideta rubnik = rubežnik rubiti v hišo.

Ruha in Rom so naša imena, katerih pa mi menda ni treba razkladati.

Ruj imajo svoje ime iz rastlinstva, pa ga omenim, ker označuje izraz številno in važno skupino dreve, ki nam daje česlovino, barvila in drevni voski.

Sveder, Sitar, Seljak (Selak), Seljan (Selan), Skala, Skale, Skalar, Slaga, Sodar, Stopar, Strehar, Sok, Skaza, Stropnik, Sedlar, Strugar, Strojkar, Skledar, Sodar, Skodlar, Smrekar in še nekaterih drugih naših imen mi ne kaže razkladati.

Sajavec, Sajovic, Sajovec menda pomeni sajastega, črnega in sajastopolnega človeka. Pa neki bolezniki tudi tako pravijo. Zrelemu lesniku pravijo sajavec. Saj pravijo: lesniki so že sajavi = lesniki so zreli, da se ružijo iz česulje in seveda lepo temno, porjaveli in sajastobarvni. Tudi temnemu, sajastobarvnemu topazu pravijo sajavec.

Sevnik je ročni koš z ločjem, katerega nosi sejalet in zajema iz njega polna prgišča semen.

Stružnik je ime različnih orodij, s katerimi stružimo ali stružemo. Usnjarji in strojarji pravijo plohu, na katerem golijo kožo, stružnik. Za tujo raslo je naše pravo in lepo ime stružnik. Stružnik ali tudi navadno stružnica pravijo strojarji svoji strugarski delovni mizi. Mizarji pa rekojo svojemu dolgemu stružcu (spehalniku) stružnik (Fügebank). Stružnik je tedaj stružil.

Lepo domače ime Skutnik pomeni košaro za skuto. Nežrel lesnik s se mehkim, vodentim in skutastim jedrom se imenuje skutnik. In posnovenjenci ali tujemu otroku, ki ga redimo in dojmimo, pravimo skutnik. To slednje je dalo najbrže ime našim Skutnikom.

Smole, Smolar, Smolčič, Smolovec, Smolnik in Smolnikar so vsi dobili ime od smole. Pa je smolčič čevljar ali od smole pomazar človek; smolar samo nabira smolo; smolčič je smolli sode ali kaj drugega s smolo; smolovec pravijo neki rastlini in tudi smolnemu olju in terju; smolnik pa pravijo nekod kolomazu, pa označuje tudi posebno kamenino.

Splošnovan rokodelce je bil studencar, ki je kopal, zidal in stavil vodnjake. Po tem opravku imajo ime naši Studencarji.

Sirčič je hlebec sira, pa pravijo tako tudi siriščniku ali sirilu, onemu fermentu, ki je v telečem žolodcu in povzroča sirjenje mleka. da se stvori sirina (kazein).

Simik je košara, pletenica za sir ali pa kotel, v katerem pregrevamo mleko, ga sirimo in predelujemo v sirino. Nekdaj je bilo sirjenje in izdelovanje sira pri vsakem našem kmečkem gospodarstvu nekaj navadnega. O plačevanju raznih dajatev v naravi kaj pogosto beremo,

koliko sirov je bilo treba kakšnemu zvezancu oddajati svoji gosposlini.

Slanec pravijo studencu, izvirku s slano vodo. Slanič pa je potomec Slane.

Strel in Strelec imata svoje ime od streljanja. Strel ne pomeni samo strela s puško, lokom itd., ampak tudi še lov, lovljenje. Pregovor pravi: kmet na strelu = lovu, polje v plevelu. Pa je strel tudi strelni material: nimam niti enega strela več; imam samo še dva strela, dva naboja.

Strgar je vsak delavec, ki kaj strga, predvsem velja to seveda za dimnikarja. Izdelovalcu žlic, žličarju pravijo strgar, ker strga s strgarkom = žličarskim strgarskim nožem žlice in drugo leseno robo.

Skok pomeni skok = dejanje skakanja ali tudi daljavo. Pravimo: nekaj skokov daleč = nekaj korakov daleč. Pa označuje način teka, jahanja: dirja, jezdi v skok (naprek v galop). Skok označuje dalje tudi način in pteek oprav-

ka, dela: to nam gre v skok = to nam gre urno, hitro, spešno. Pregovor pravi: kjer je dosti rok, tam gre delo v skok. Končno pomeni skok toliko kakor opravek, posel, opravilo: še nekaj skokov uredim (opravkov), pa bom takoj nazaj.

Skok pravimo manjšemu slapu, pa je skok toliko kakor padec vode: ta struga ima močan skok = padec. Seveda je skok tudi stegno, pa tudi krak pri raznih živalih: ocvrti žabi skoki so priljubljena poslastica. Nič čudnega ni, da je dobila žaba, ki nam daje okusne skoke za jed, ime skok.

Če ni dobil naš Skok imena po živali, pa more njegovo ime pomeniti samo urnega, pridnega in delavnega človeka, kajti večkrat sem slišal naše kmečke ljudi reči: Kdaj je še lenček = lenuh skoka ujel?

Skočir je vročerkrvnež, ki skoči in poskoči že zaradi vsake smeti in malenkosti.

Nevihite in sonce ob kresu

Pomlad je odšla, naj živi poletje!

Meteorološko smo sicer nastopili poletje že s 1. junijem. toda zvezdoslovci, ki polagajo večjo važnost na sončno odnosno zemeljsko pot v vesemiru, so zapeli v koledarje in praktike, da velja 22. junij za prvi dan poletja. Sonce je v jutru tega dne stopilo v znamenje raka in doseglo najvišje stanje nad severno poloblo. Poslej se bo polagoma nagibalo na jug ter poklanjalo zmerom več toplote in svetlobe prebivalcem južne polovice zemlje, kjer so pravkar sredi svoje zime.

Visoko vzpet je sonca lok čez svet.

Vid gleda skozi noč, Krstnik zavzet z očmi prižiaga v mraku bajni cvet.

Tako je Oton Zupančič opisal lepo to kresnih dni. Zgodilo se bo letos kakor redkokdaj, da bo — kakor pravi stoletna pratika — »Janez Krstnik molil Rešnje tle kleeče... S kresovanjem so med Slovenci združeni številne prastare šege. Pa tudi ljudskih rekov je kres bogato deležen. Najbolj znan je jedrnat rek, da se o kresu dan obesi. A tudi delo se vmeši ob kresu. O kresu je tako dolg dan — pravijo Dolenjci —, da človek, če se skrči — vanj trči, če se stegne — pa vanj dregne. Do kresa naš človek sukno oblači, po kresu jo s seboj vleči. O kresu se mora vrbace v prsu skriti.

Pred kresom je treba prošiti naj dež — potem prositi treba ni... Kar se slednjega tiče, nam je bilo letos ustreženo, skoraj še preveč. Poletje samo se je uvelo s hudo nevihto, ki je razsajala v torek popoldne. Po zelo letem dopoldnevu so se začeli gromadi črni oblaki in popoldne se je sprostil nevihta s strahovitim bliskanjem in treskanjem. Spet je po-

šteno lilo. Toda nad nalivom bi ne godrnjali — nesreča je bila tem hujša, ker je marsikod silovito klestila toča. Ze dolenska plat Ljubljane je bila prizadeta od toče, se vse huje pa je moralo biti dalje na Dolenjskem in na Notranjskem. V Ljubljani je nevihta trajala dobre pol ure. Morda je tudi strela zahtevala svoje žrtve. Iz Most nam poročajo, da je neki gospodar vedril pod kozolcem, kjer ga je oplazila strela, vendar se ni onesvestil, čeprav ga je vrglo izpod kozolca. Čutil se je ves v ognju, k sreči pa mu je strela samo prežgala hlače in ga opekla po levi nogi. Mož je bil zelo vesel, da se je tako srečno končalo in da bo lahko še dalje hodil na polje.

Sicer pa se ne primeri redko, da okrog kresa nastopajo nevihte. Ze pogostokrat smo lahko tožili o mrzli pomladi in o deževnem nastopu poletja. Prav posebno hudo je bilo leta 1936, ko so razsajale silne nevihte, strela je zahtevala več žrtve, zlasti v Slovenskih goricah, toča je klestila po poljih in v nogradih, najhujše uime pa so razsajale v celjskem okraju.

Kmalu po nevihti v torek proti večeru se je nebo spet zjasnilo in je posijalo sonce. Najvišja temperatura tega oparnega in nevihtnega dne je bila 26° C. Noč na sredo je bila sicer zaradi vetriča sveža vendar se oči kažejo in preveč hladilo in smo v sredo zjutraj, zabeležili 13,4° C. Mesto in vsa Ljubljanska kotlina je zalivala gosta megla kakor sredi jeseni. Vendar nam ni bila nevarna, ker nam je tudi tokrat oznanila lepo vreme. Barometer se je čez noč dvignil na 767 mm. Ko se je megla dvignila, nam je zasjal prijeten sončen poletni dan, kakršnih si zdaj vsi želimo čim več.

Stanovanjski najemniki so zborovali

Skrceno je bilo število tistih, ki so se odzvali vabilu Društva stanovanjskih najemnikov na občni zbor. Čeprav ima organizacija takšen značaj, ki bi morali biti njeni člani tako rekoč vsi stanovanjski najemniki, bog ve iz kakšnega razloga zanjmo med Ljubljanci ni primernega zanimanja. Nekateri pa, ki poznajo delovanje društva in uspešnost njegovih intervencij, pa se še vedno z zaupanjem odklepajo prepotrebne društva, ki ga je priključila v življenje dejanska potreba.

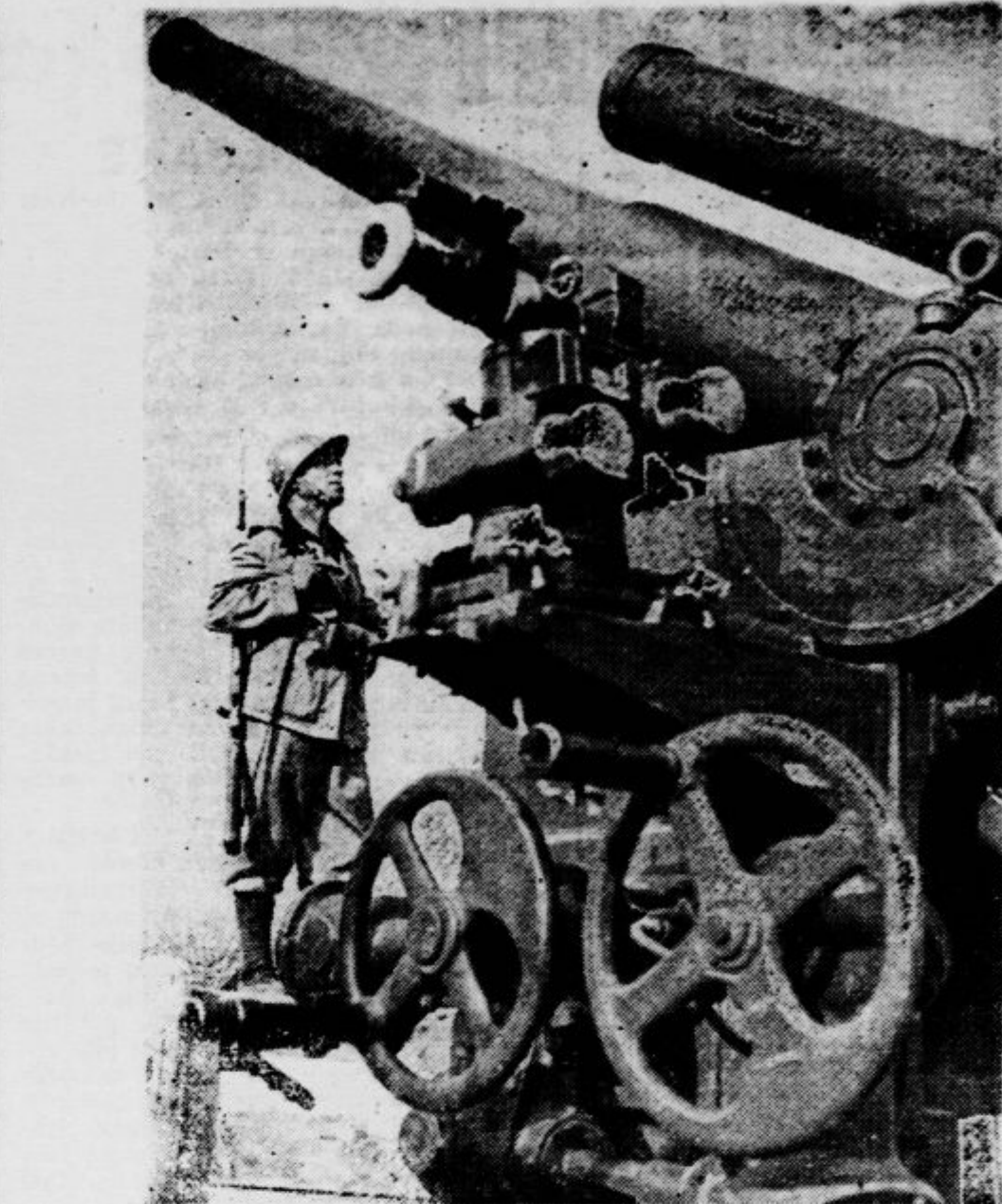
Zborovanje je otvoril s pozdravom vseh navzočih podpredsednik pokrajinski arhivar, ki je ugotovil skopčenost. Potem so zborovali odobrili pismeni pozdrav Visokemu komisariju, ki je vsem kazal razumevanje za težnje in v vselej ugodil predstavkam glede stanovanjske zasluge. Nadalje je podpredsednik na kratko omenil, da je od ustanovitve društva minilo že enajst let in da je bilo v tem času mnogo storjenega na poprišču stanovanjske zasluge v prid skupnosti. V Ljubljani je 20.000 stanovanjskih najemnikov, pod čijih streho je najmanj štirinast tisoč družinskih članov, torej delavcev za skupne interese več kot dovolj, je potem dejal podpredsednik in nadaljeval z opisom delovanja društvenega odbora o zadnjega občnega zbora. Razmerje med Društvom stanovanjskih najemnikov in hišnimi posestniki je bilo prav dobro. Večina hišnih posestnikov je razumela izreden položaj zaradi vojnih razmer in šla najemnikom na roko. Potem je podpredsednik pohvalno omenil naše hišne posestnike, ki so ostali pri starih namelih in se niso poslužili zakonito dovoljenega zvišanja, naker je naslovil poziv tudi na najemnike, naj imajo stanovanja sržna in naj pazijo, da se ne dela škoda. Na ta način se bo razmerje med hišnimi posestniki in najemniki znatno izboljšalo in se bo dalo zadovoljivo urediti marsikako doslej težko rešljivo vprašanje.

Tajniško poročilo višjega računskega inspektorja g. Ludvika Stancerja je vsebovalo podrobne podatke o administrativnem poslovanju društva. Iz njih povzemamo, da je od zadnjega občnega zbora bilo 9 rednih članov. Vložni zapisnik izkazuje 83 števil, članstvo pa se je pomnožilo na 350. O stanju blagajne je poročal kapetan v pokozju g. Joško Rosina. Denarni promet je bil majhen. Dohodki izvirajo po večini le od pristopnine in članarine, izdatke pa tvorijo pretežno upravni stroški. Za prihodnjo poslovno dobo predvideva proračun 3600 lir dohodkov in prav toliko izdatkov. Zborovali so proračun odobrili, članarina pa je bila določena na 1 liro.

Za nadzorni odbor je poročal okrajni šolski nadzornik v pokozju g. Andrej Skulj in predlagal odbor za njegovo poslovanje razrešnico, ki so jo navzoči soglasno odobrili.

Naslednja točka dnevnega reda so bile volitve upravnega in nadzornega odbora. Ker ni bilo drugih predlogov, je bila izvoljena kandidatska lista, ki jo je predložil odbor. Sprememba pravil, ki je bila tudi na dnevnem redu zborovanja, je bila zaradi podrobnejše priprave odložena do prihodnjega občnega zbora.

Podpredsednik se je navzočim zahvalil za udeležbo in jih pozval, naj vsak v svojem krogu vzbuja zanimanje za društvo, da bo delo še uspešnejše, kakor je bilo doslej. Novo izvoljeni odbor se je nato sestel k prvi seji, na kateri je bil izvoljen za predsednika g. Ivo Klavžar, za podpredsednika g. prof. Vlasta Pachnerjeva, za tajnika g. prof. David Zupan in za blagajnika g. Joško Rosina. Ura ine ure odbora bodo vsako soboto od 4. do 5. ure, blagajnik pa bo posloval vsak dan od 9. do 12. v prostorih društva v Wolfovi ulici št. 10-II, ki jih je dal odboru blagohotno

Grossi calibri lungo il vallo mediterraneo — Težki kalibri vzdolž sredozemskega nasipa

Od Topole do Kosovega polja

Pod gornjim naslovom objavlja dunajski dnevnik iz Beograda poročilo svojega dopisnika o političnem in gospodarskem položaju v Srbiji in med drugim piše:

Vožnja z avtomobilom po Balkanu se zdaj marsikomu bolj tvegano podjetje, kakor potovanje v kak drugi evropski državi. Toda temu ni tako. Po zaslugi organizacije Tod so ceste na vsem Balkanu v izvrstnem stanju. Legende angleško-ameriških agitatorjev o nevarnostih, ki prete vseh potnikov od partizanov, četnikov in drugih prevratnikov, pa se izkažejo le kot pobožna želja njihovih rašjevalcev. Na vožnji vidi potnik, da so polja dobro obdelana in da obetajo bogato žetev. Po izkušnih zadnje zime so kmetje spregledali svojo napako in zemljo bolj obdelali kakor lani. Posebno milavna za kmete je črna borva, kjer se prodajajo pšenica in koruzna moka, svinjska mast, slanine in ječca po neverjetno visokih cenah. Nedelje vladajo z vsemi sredstvi zatira take izroditve.

Poleg izvrševanja policijske oblasti ima srbska državna straža in še posebej srbski prestopniški zbor, ki ga sestavljajo pripadniki Ljotičevega gibanja, tudi nalogo uničevanja po gozdovih skritih tolp. Zlasti Ljotičevci so se s fanatizmom vrgli v borbo proti boljševizmu. Sovražno razpoloženje Ljotiča in njegovih pristašev proti boljševizmu je Ljotičevce duhovno združilo z narodno-socialistično Nemčijo in fašistično Italijo. Ljotičev pokret gre danes v Srbiji svojo pot: podpira vlado generala Nedelice, čeprav nima nobenega svojega predstavnika v vladi. Struma organizacija srbskega prostovoljskega zbora in odlična vojska izvežbanost rudarja zadosten dokaz o disciplini, ki jo imajo Ljotičevci. Gibanje je tembolj borbeno, ker izkazuje čiste preprčanja o škodljivosti boljševizma in je zato med srbskim narodom zakoreninjeno.

na razpolago predsednik Združenja javnih namestencev Ljubljanske pokrajine.

Novi odbor je takoj začel reševati najvažnejša in najbolj pereča vprašanja, ki jih ima v načrtu Društvo stanovanjskih najemnikov. Navezal je stike z merodajnimi oblastmi, ki so obljubila svojo pomoč. Zlasti mestna občina je pokazala polno razumevanje za težnje stanovanjskih najemnikov, čijih zastopnike je sprejel tudi župan general Leon Rupnik, ki jim je zagotovil pomoč mestne uprave in je drustvo tudi gmočno podprl.

V Srbiji so namreč pristaši boljševizma svojo igro doigrali.

S tem pa še ni rečeno, da ni del srbskega ljudstva še vedno prepojen z iluzijami. To potrjujejo pristaši uporniškega generala Draže Mihajlovića, ki je eksponten londonske emigrantske vlade. Toda ta je vsa preveč slaboten, da bi mogel nastopiti javno proti zasedbenim oblastem ali proti Oboroženim silam srbske države.

Nedaleč od Beograda, v srcu Sumadije, stoji prekrasna, iz belega marmornja zidana zadušnica kralja Aleksandra. Tam počivajo vsi člani dinastije Karadjordjevićev, pod čije gospostvo je Srbija najbolj cvetela in imela največjo moč. Lik kralja Aleksandra, ki je bil leta 1934. v Marseille umrjen, je vzor generalu Nedelcu. Kralj je hotel močno državo in je tudi svoje avtoritarne načrte uresničil. Po njegovi smrti pa se je začelo razkrojavalno delo, ki je v marčevem puču l. 1941. slavilo svojo zmago. Ta »zmaga« pa je bila za Srbijo poguba, ki se lahko primerja z največjimi katastrofami srbskega naroda.

Pot od grobov srbskih kraljev v Topoli proti jugu vodi na Kosovo polje, kjer so pred približno 500 leti Turki premagali vojsko srbskih knezov in dobili potem večstoletno gospostvo nad Balkanom. Na Kosovem polju, ki spada danes večji del pod Albanijo, leži pokopan drug veliki srbski junak Miloš Obilić, ki je po izgubljeni bitki zabodel zmagovalca sultana Murata. Njegov grob stoji samoten in zapuščen. Napis na njem je razbit, Obelisk je zgovernna priča propada srbske moči na Balkanu. Ne daleč od tod sta dva turška grobova: veličastno zadnje domovanje sultana Murata in njegovih vojskovodij Sulejmana paše in Gazi Mešana.

Čudovito je, da praznuje srbski narod dan svojega največjega poraza na Kosovem polju kot narodni praznik. S tem naj bi se ljudje spominjali na prirodni zakon obnavljanja in na vedno znova rastoče sile človeštva. Srbi vedo iz svoje zgodovine, da se imajo za svoje življenje in za svojo državo zahvaliti samo svojim lastnim močem.

Romane »Dobre knjige« dobite po znatno znižani ceni, ako se na nje naročite. Naročnike sprejemajo v Ljubljani uprava naših listov v Narodni tiskarni in njeni inkasanti, v Novem mestu pa tamkajšnja podružnica naših listov. Iz drugih krajev se lahko naročniki prijavijo po pošti.

KULTURNI PREGLED

„Martin Krpan“ v novi izdaji

Pravkar je izšla bibliofilska izdaja (Slovenčeva knjižnica) Levstikovega »Martina Krpana«: enega najbolj samorastlih, iz dna naše narodne duše zajetih tekstov slovenske literature. Če je med prejšnjo vojno ta korenito slovenski pripovedni tekst izšel v ilustrirani izdaji za mladino, smo ga dobili zdaj kot bibliofilsko opremljeno knjigo, kot izdajo za slovensko meščansko hišo. V tej izdaji je postal »Martin Krpan« knjižna posebnost in umetnina, ki bo mogla pričevati o našem odnosu do Levstikovega — literarno tako dragocenega teksta.

Ko človek po dolgem času, izpolnjenem s prebiranjem sodobne in zlasti še tuje literature, vzame v roko »Martina Krpana« in ga na dušek znova prebere, mu je tako kakor nekomu, ki je prečul noč v družbi navonjenih dam in elegantne gospe, ob izbiri jedali in pičaji. Vse utrujen in naveličan stopi v mlado, zelo jutro, vdihava čist zrak in se naposled pri vrelcu napije osvežujoče studenčnice. ki je pritekla naravnost iz zemlje. Iz umetnega in izumetničenega sveta je stopil v svet naravne preprostosti, v svet, kjer je življenjska substanca prvinaka in nepotvorjena, zato pa učinkujejo vse stvari na nas kakor da so pravkar prišle iz Stvarnikove roke.

Tako razpoloženje se nas torej loteva po čitanju Levstikovega »Martina Krpana«. Njegova beseda del našemu duhu kakor razvajenemu in trudnemu telesu voda iz vrelca. Zdi se nam, da smo spregleli vase nekaj, kar je kos same narave, narave čun hove narave slovenskega ljudstva. Fran Levstik je v srečnem stvarjalnem zagonu ustvaril iz iste snovi, kakor je prej ustvar-

jal naš kmet svoje epične junake, zgodbo o Martinu Krpanu z Vrha pri Sveti Trojici, možu, ki je pobil strašnega Brdavsca na cesarskem Dunaju, si pridobil cesarja, izigral dvorno gosposdo in se nato zadovoljen vrnil v domači kraj, da bi »zopet slišal zvon, ki poje na Vrhu pri Sveti Trojici«. Epiki junaki narodne pesmi so nositelji ljudskih vzorov, posebej izjemne ljudske hrepence, skriti maščevalci socialnih krivic in užaljenih človeških čustev. Vanje polaga ljudski kolektiv svoje sanje in nadeje. Fran Levstik je tenko prisluhnul temu pesniškemu snovanju preprostega človeka, v katerem se prav kakor v Prešernu ali v Levstiku spontano oglašajo nagibi umetniškega snovanja in izražanja; prisluhnil je vekovitemu toku ljudskih pesniških stvaritev, ki hodijo nenapisane skozi rodove in postajajo iz inspiracije preprostega, anonimnega nadarjenca splošno narodno blago, in je ubral po njegovem svoj epični mit o korenjaku z Vrha pri Sveti Trojici. »S Krpanom je Levstik zajel kretljivo slovenskega kmeta«, piše v lepi uvodni besedi Tine Debeljaka, »njegov jezik in njegov način pripovedovanja, ki je zelo podoben narodni pesmi: čista epika s poudarkom na dejanjih, dogodkih in nazornosti, humorju in groteski... pa tudi kmečki samozavesti in moči, ki je pa izrabiti ne zna in noče za velike stvari, pač pa za svojo lastno majhno korist.«

Martin Krpan kot naš literarni mit, kakor je, postavimo, Špancem Cervantesov Don Kihot! Res da je te naše proze za bore šestnajst strani v razkošno natisnjeni izdaji, vendar obseg ni odločilen: važen je duh, ki preveva Levstikovo pripo-

vedno mojstrovino. Nihče ni še napisal nekeke filozofije Martina Krpana; nihče ni pokazal, ali in koliko se v tej po polji mišični, po polji realistični slovestni osebi odraža karakter slovenskega človeka, koliko je v nji skrit slovenski ljudski pogled na svet, slovenski čut za življenjsko realnost, naša trdovratna ljubezen do domače zemlje! Tudi don Kihot je smešen, morda celo blazen in vsekako hudo čudaški možak, ki uganja razne norčije in takisto prihaja navzkriž z zakoni kakor naš Martin Krpan s svojim tihotapstvom soli. Vzlic temu vidiš Španci v njem vseletenje svojega nacionalnega značaja, prototip idealizma, ki se viteško žrtvuje za svoj ideal. Ali ima naš Martin Krpan v svoji groteskosti in v svoji zdravi kmečki moči in premetenosti tudi neko, za naš narod znorljivo o njem potezo? Ali bi ne mogli govoriti o njem kot prototipu naše žilavosti in našega življenjskega realizma?

Če prebiramo Levstikovega »Martina Krpana«, nas vedno znova osvaja tisti kleni epični stil, ona samorašča beseda in prav iz tisočletnih ust kmečke govorice posneto izrazje, pred katerim obedi vse naš s tujo učenostjo prepojen izraz. Potrebna bi bila posebna slogovna razčlenba Levstikovega stavka, ki je dosegel prav v »Martinu Krpanu« tak višek, tako klasičnost slovenske epične besede, kakor jo je vezana beseda naša samo v Prešernovi poeziji. Vsekako zanimiv primer, kako se takoj v začetku naše novejši literaturi stavijo takile granitni stebri, na katerih sloni potem vse drugo.

O postanku in pomenu »Martina Krpana« je povedal kritik in pesnik dr. Tine Debeljak v uvodu vse potrebno in tako tudi nepoučenemu ojašal slovestno vrednotenje teksta. Mislim pa, da je »Martin

Krpan« eden redkih slovenskih literarnih umotvorov, ki nas lahko brez posebnega uvoda zagrabijo takoj s prvimi stavki in za katerimi nam ostaja tisti svojiski vtisk, kakor ga ne dobimo iz nobene, umetniško še tako močne tuje knjige. Je to čar malce arhaiziranega in vendar kakor domača raševina trpežnega, močnega sloga in jezika, čar slovestne patine, podobno Prešernovim pesmim, in pred njo čutimo to, kar čuti Italijan pred stranmi Danteja ali pred samosvojo prozo starih pripovednikov. Debeljaku pomeni geslo »Več Levstika« vrnitev k slovenskemu duhu v umetnosti. »In zato«, piše ob koncu uvoda, »ker se danes zopet odkimamo tujsu v pripovedništvu in njeja skrajnostim v duhu in oblikovanju, se primikamo domačinstvu, zdravju, optimizmu in dobroti: zato nam pomeni Levstikovo živo domaćo tradicijo, ki nam more še danes nekaj dati in uravnovesiti s svojo umetniško polnostjo našo zrahljanost, našo novo odmaknjenost od duhovnega jedra našega naroda...«

Potemtakem smemo biti brez pretiravanja veseli, da smo dobili Levstikov neprepušni literarni kruh v posodi, ki nam vzbuja pravo bibliofilsko zadoščenje. (Sicer pozor na bibliofilstvo: tudi tega se skuša polastiti spekulacija in nam izpriditi vzore našega knjižnega kulta in okusa). Velik format kakor pri mašnih bukvah, debel, fin papir, krasen, monumentalno odmerjen tisk, priloga v večbarvnem tisku, učinkovita kompozicija strani z Levstikovim tiskom, obrobne, rdeče natisnjene miniature risb, ki so v drugem delu knjige reproducirane v črno-belem tisku, okusna celotna oprema in posebej je vezava, vse to uvršča »Martina Krpana« v tej bibliofilski izdaji med najlepše slovenske knjige.

Lojze Perko, ki je izdajo ilustriral in opremil, bi zaslužil posebno študijo. Vse-

kako čaka našo umetnostno kritiko dolžnost, da oceni ilustrativni donesek mladega slovenskega slikarja, ki se s svojim »Martinom Krpanom« uvrstil med tiste slovenske ilustratorje, ki so domneli lepoto tesnejše vezi med knjigo in podobo. Ta slikar, ki z zdravo stremiljivostjo kljubuje vsem oviram in hodi trd po svojega umetniškega razvoja, je sam Notranec in se je prav na rodni tleh inspiriral za podobo slovenskega kmečkega silaka in viteza z Vrha pri Sveti Trojici. Perko je na kraju nekaj nad 50 glavnih ilustracij k Levstikovemu tekstu; reproducirane so na posebnih prilozah in njih miniaturne naznačitve ob robovih teksta prikazujejo scene in poglede, ki so v drugem delu izdelani v obsegu 23x17 cm. Motivi se naslanjajo naravnost na Levstikovo besedilo. Ilustrator pronica v plastično nazornost teksta s svojim jasnim pogledom in ustvarja tu krajsinske podobe, tam figuralne kompozicije, vse v enotnem risarskem slogu in ob približnem varovanju Krpanove fiziognomije. Le-tej je dal tipizirano podobo močnega, čeprav bolj koščnega ko debelejšatega kmeta, voznika in tihotapca, ki ga zemlja kaj pridne ne redi in si — kakor še danes velik del slovenskih kmečkih ljudi — služi po strani denar. Tako je Lojze Perko v podobe prenesel Levstikovo epiko, in najsi klenost slik zaostaja za žlahtno težo pisateljeve besede, je vendar prispeval vsega uvaževanja in hvale vredne delež k povečanju Levstikovega epičnega teksta in k slovesu slovenske knjige.

Jules Lemaitre

Nedavno se je francoska kulturna kronika spominjala devetdesetletnice rojstva že l. 1914 umrlega slavnega kritika Julesa Lemaitra, ki ga štejejo med izrazite predstavnike francoske impresionistične kriti-

Kronika

Prilodnja številka »Jutra« bo zaradi današnjega praznika izšla v petek popoldne.

IZ LJUBLJANE

u— Nova grobova. Umrl je absolvent tekstilne šole g. Evgen Beran. Na zadnji poti ga bodo spremili v četrtek ob 15. iz kapele sv. Kristofa na žalah na pokopališču k sv. Križu. — V Dravljah je primila pčestnica ga. Antonija Kregarjeva, 30j. Zakotnik. Pogreb pokojnice bo v petek ob pol 17. iz hiše žalosti. Vodnikova cesta št. 66, na pokopališču v Dravljah.

u— Smrt blage matere. Pri Sv. Florijanu pri Rogatu je umrla ga. Marija Stefancica, roj. Marinc, po domače Kranjčeva mama, ki je rodila 9 sinov. Maša zadušnica se bo brala v petek 25. t. m. ob 1/2 7 v cerkvi Srca Jezusovega.

u— Za privatnega docenta matematike je m'nuli teden filozofska fakulteta ljubljanske univerze izbrala g. dr. Toneta Vaksija, profesorja bivše Mestne ženske realne gimnazije. Ugledni naš rojak je priobčil več tehničnih razprav v inozemskih matematičnih revijah. Iskreno mu čestitamo k imenovanju na naš najvišji znanstveni učni zavod!

u— Nov velik roman bo začel izhajati v prilodnji številki »Domovine«. Naslov mu bo »Obsedenec«, napisal ga je L. Douglas. Snov je svojevrstna, nspeta in zanimiva, zato opozarjamo našji tistatele »Jutra«. S 1. julijem se prične novo polletje in ljubitelji kratkega čtiva stave prav, če se naroče na »Domovino«, svoje polletna naročnina le 12 lir. V številki, ki je pravkar izšla, je več črtic izpod peresa domačih avtorjev. Daljši, živahno napisani članek opisuje bitko pred 350 leti pri Sisku. Kakor vedno je tudi v tej številki objavljena velika križanka, Posamezna številka »Domovine« stane le 60 cent.

u— Tretja sklepna produkcija Glasbene akademije ima na sporedu poleg trnih sklaib tudi dela domačih skladateljev Deva in Bravničarjev. Nastopita oba učenci Glasbene akademije staniš Jelka (violina) in Stritar Nada (koarturirni sopran), prva iz šole priznanega goslača in pedagoga Jana Slaisa, druga učenka odjstra Julija Betetta. Obe gojenki se odlikujeta po pristni muzikalnosti, odličnem tehničnem znanju in visoki glasbeni kulturi. Nastop bo v veliki uniionski dvorani 25. t. m. ob 19. Proječa sporedov v Matični knjigarni (3 in 1 L).

u— Četrta sklepna produkcija Glasbene akademije bo v ponedeljek 28. t. m. ob 19 v veliki uniionski dvorani. Na sporedu so petje, orkestralni instrumenti, klavir in komorna glasba. Prodaja sporedov v knjigarni Glasbene Matice po običajnih cenah.

u— Obvezno cepljenje proti tifusu vseh ljubljanskih peric ter lastnikov in uslužbencev obratovalnic z živili je končano in so se ga res pripadniki teh poklicev uleležili v prav velikem številu. Vsi, ki iz kakršnegakoli vzroka niso prišli k cepljenju z zaščitnimi tabletami zoper tifus, bodo pa morali svoj izostanek opraviti. Kakor prejšnja leta je pa tudi letos prostovoljno prišlo prav mnogo ljudi po zaščitne tablete, da se zaverujejo pred to nevarno boleznijo. Tudi letos vsakdo lahko dobi zščitne tablete ter jih mestni fizikat začne 28. t. m. brezplačno deliti strankam. Mestni fizikat bo zaščitne tablete od 28. t. m. dalje delil vsak dan od 8. do 9. ure v svoji ambulanci v prtiličju Mahrove hiše.

u— Zadnje cepljenje proti davici bo v petek 25. t. m. popoldne ob 16 v Mestnem fizikatu v Mestnem domu.

u— Praznično zdravniško dežurno službo bo vršil od srede od 20. ure do petka do 8. ure zjutraj mestni zdravnik dr. Logar Iv., Rimska cesta 7.

u— Instrukcije. — Novi (Turjaški) trg št. 5. Italijensčine, nemščine, francosčine se hitro in praktično lahko naučite v naših pečitniških tečajih. Pripravljamo za sprejemne izpite na gimnazijo v tečaju, ki se začneja te dni. Stari! Prijavite svoje otroke! Enako pripravljamo 3- in 4-šolske za popravne izpite in malo maturo. Poslušajte strokovnjaki temeljito in vestno. Pojasnila in prijave mel 8. in 12. in med 14. in 16. ur: Novi (Turjaški) trg 5. Instrukcije.

u— Bogato se vam povrne izdatki, ako si nabavite Sicevo Knjigovodstvo. Knjiga je primerna za obiskovalce tečajev, zlasti pa za samouke. Mladina naj ne zamudi prilike, da se nauči knjigovodstva, ki ga dames zahteva sleherni poklic. Knjigo dobite v knjigarni Tiskovne zadruge, Šelenburgova 3.

u— Najprimernejše darilo za dobre uspehe v šoli, za srečen izid mature, za god, za

ni dan, za novomašnike, in za vsako go priliko je bibliofilska izdaja Levstikovega Martina Krpana s Perkovimi ilustracijami.

u— Tschamba Flj Vam ne skriva kože pred soncem, marveč Vam jo dela odporno in rjavo. Dobi se v vseh lekarnah, drogerijah in parfumerijah.

u— Slike za osebne legitimacije. Zonarocila po posnetih Fotografist sprejema Čampa Anica, Wolfova 6. (Foto Bem).

u— DOLOREX, tablete proti živčnemu glavobolu. V lekarnah Lir 2.50.

u— Obročkan kanarček, ki se je pred dobrim tednom zaletel v mestni tehnični oidelek v kresiji na Nabrežju 20. septembra, še vedno čaka svojega gospodarja v sobi št. 33 v II. nadstropju.

u— Velike povečane fotografije po vsaki sliki izdeluje lično in solidno foto BEM, Ljubljana, Wolfova 6.

u— Za stare onemogle Ljubljance v mestnem zavetišču na Japljevi cesti je podaril g. inž. Boris Črnigój 100 L. Dobrotniku izreka mestno poglavarstvo najpojejšo zahvalo tudi v imenu polpiranih.

u— Premog in drva pri tvrdki »Gorivo«, Karlovka 8. Lastnik Lojze Jerančič mlajši.

u— Nesreče. Z lpe je padel in se potolkel po glavi 10 letni sin žagarja Antona Smole iz Preserja. 22 letna služkinja Marija Kovačeva iz Ljubljane se je vsesela v levoico. Levo nogo si je zlomila pri padcu 55 letna delavka Antonija Iglječeva z Vrhnike. 37 letno služkinjo Katarino Kčevarjevo iz Ljubljane je pes ugriznil v levo nogo. 8 letna hčerka kočarja Marija Gradišarjeva iz Velikih Lašč pa si je pri padcu zlomila desnico. Ponesrečenci se zdravijo na kirurškem oddelku ljubljanske splošne bolnišnice.

Spodnje štajersko

Prvi deželni dvorec na Spodnjem štajerskem so uredili v St. Pavlu pri Prebodu. Tu so kmetom na razpolago razni stroji in sploh naj bi dvorec postal središče kmečkega življenja v tem okolišu. Kmet naj pri naša zrela prilike v dvorec, kjer jih lahko tehta na mestni tehtnici. V sprejemni dvorani prevzamejo pridelve, v priključeni rajfajzovnici pa se izplača gotovina ali pa se vpiše v dobro. Kmetu se prihrani čas, ker se vse poslovanje razvija v dvorcu. V veliki malitnici se bo žito omatilo na sodoben način, stroji pa se bodo izporejali za majhno odškodnino. Svečana otvoritev je bila v soboto in nedeljo. Prišli so mnogi povabljeni gostje in govoril je poleg drugih zvezni vodja Franc Steindl.

Novi grobovi. V Mariboru so umrli 62 letna upokojenka Jožefa Frasova, 67 letni upokojenec Jože Drogenik in 24 letna delavca žena Alojzija Kajzerjeva, ki so jo prepeljali v Ribnico na Pohorju. V Smartnem na Paki je umrla 80 letna gostilničarka Antonija Stehlovnikova, rojena Pirtoškova. Bila je na g'asu odlične gospodinje in so jo poznali daleč naokrog. V Poljanah je umrla 58 letna zasebnica Jospina Golobova, v Ljubčini pri Celju pa bivša gostilničarka Ana Ropanova, rojena Planinškova. Nadalje je umrla v Mariboru 45 letna gospa. Kati Župčeva, rojena Haljančeva.

V mariborsko bolnišnico so bili pripeklani naslednji poškolovanci: 61 letni posestnik Jože Potočnik iz Prihove je padel s strehe in se poškodoval na obeh ramenih. 32 letni Jože Pliberšek s Pohorja se je pri napravljanju drva uesekal v levo nogo. 17 letni Rupert Cvetko si je hudo poškodoval levo nogo pri delu na stavbi. S kolesom sta se ponesrečila 54 letni Pavel Kaniš in 60 letna vnurica Jožefa Petkova, oba iz Maribora. S samokolesom si je 17 letni železničarjev sin Franc Kovačev v Studencih po nesreči prestrelil levoico.

Trbovelski kiao je bil zadnji čas povečan in je dobil novo zvočno aparaturu. 18. t. m. je bila svečna predstava, pri kateri so prodvajali barvasti zvočni film »Ženske so lojši diplomati«. Otvoritveno besedo je izpregovoril uradni vodja Kaisersfeld. Izvršena obreda. Kakor smo poročali je 26 letni Konrad Vilčnik 4. maja letos umoril in oropal Alojza Cimermana in njegovo hčerko Marijo Kovačičevo v Budni pri Ptuj. Kmalu po zločinu je bil prijet in zdaj pred mariborskim kazenskim senatom obsojen na smrt. Sodba je bila takoj izvršena.

Nesreče v celjskem okraju. Ana Vedenikova iz St. Lovrenca pri Prebodu je na vožnji proti Letušu padla z voza, ker sta se spasila konja in voz prevrnila. Ranjenka ima hude poškodbe na hrbtu. V Skalah je pedal rudarju Bačtarju Avbušu težak kos železa na nogo in mu jo zlomil. 6 letni Franc Leban iz Polgorice pri Laškem se je ponesrečil pri igranju v sobi. 44 letnemu

Janezu Primožiču s Polzele je pri podiranju dreves padlo dobo na nogo in mu jo zlomilo. 56 letna Neža Pisansčeva iz Petrove vasi pa je padla po stopnicah, se hudo poškodovala po glavi in si zlomila nosno kost. 10 letni Anton Turk in 6 letna Silva Cadejeva iz celjske okolice sta se nevarno obrezala s koso. 3 letna Francka Dolšakova iz okolice Kozjege pa se je polila z vrelo juho. Roza Stojanova iz St. Jurja ob južni železnici je s kolesom zašla pol tovorni avto in je obeležala s hudimi poškodbami na glavi in nogah. 75 letni posestnik Franc Gozdnik iz Trnovlja je palel na mokri travi in si pretresel možgane. 48 letni Karel Hrovat iz okolice Zalea si je pri rezanju slame odsekal tri prste na levi, 25 letni Karel Kovše iz Gorenjega pa si je na razbiti steklenici prerezal žile na desni. Vsi ti poškolovanci so bili prepeljeni v celjsko bolnišnico.

Z Gorenjskega

Imenovanje. Adolf Hitler je imenoval koroškega pokrajinskega vodjo in državnega namestnika dr. Friderika Rainerja za vsišega skupinskega vodjo SS. Državni vodja SS Himler je sporodil dr. Rainerju čestitke.

O »socializmu bodočnosti« je govoril na Goethejevem trgu v Kranju okrožni vodja Leo Kuss. Zborovalce je opozoril na socialne ustanove, ki so bile ustanovljene na Gorenjskem ter je s tem primerjal »socializem partizanov«. Naglašal je, da si je Adolf Hitler zastavil velike socialne naloge, ki bodo uresničene po zmagošnjem koncu vojne.

Okrožna knjižnica v Kamniku je bila te dni izročena svojemu namenu. Deželni svetnik dr. Doujak je opisal težave, ki so bile združene z ustanovitvijo knjižnice. Manjše knjižnice v kamniškem okrožju bodo od tod prejemale knjige na posodo. Matere na oddihu. V beljaskem kopališču so se letos prvič zdravile na državne stroške kmečke matere, ki trpe na revmatizmu, srcu ali živcih. 27 mater, odlikovanih s častnim križcem, je prišlo v zdravilišče. Te matere so rodile 185 otrok, 38 njihovih sinov je na fronti. Nadalje je bilo 120 kmečkih mater s Koroškega poslanih na oddih v Kranjsko goro.

Novi grobovi. V Dragomlju je bil pokopan Jožef Kepic, v Predslju pa Marija Drmpetičeva, Anton Basaj in Lovro škofic.

Za mrtvega bo oglašen Jožef Štular, rojen 9. septembra 1901 na Jezerskem. Že leta 1928. je odšel zdoma in je bil baje uslužben pri Čaku v škojji vasi blizu Celja. Ker za njim ni več sledu, je sodišče v Kranju oglasilo, da bo Jože Štular po 31. decembru 1943 proglašen za mrtvega.

Državna tekstilna šola v Kranju sprejema vpise in prijave za prvi letnik. Kakor smo poročali, traja pouk dve leti in se bodo vzgajali tekstilni tehnik. Sprejemajo se g'ejenci, ki so dovršili mešensko ali ljudsko šolo in zadovoljivo obvladajo nemščino.

Tovarniški orkester v Trzinu sestavljajo gospa Strzelba (klavir), inž. Smolig (prva violina), ravatelj Reinisch (violina), Smole (brač) in dr. Elbert (čelo). Na nedavnem koncertu so izvajali klasične skladbe.

Vsi vodje krajevnih uradov in krajevni poverjeniki za zimsko pomoč v kranjskem okrožju so bili sklicani v Kranj. Uradni vodja Kmetičev je govoril o njihovih nalogah, organizacijski volja Moser pa je dal navodila za zimsko pomoč in za zbirke v prid Rdečemu križu. Naglasil je, da je zdaj treba storiti vse priprave za prihodnjo vojno zimsko pomoč. Naposled je govoril šoški poverjenik Schullin o političnem položaju in totalni vojni.

Iz Hrvaatske

Dan narodnih žrtv. Iz hrvaških listov povzemamo, da je bil 20. junij določen za dan narodnih žrtv. Ker je bila ta dan nedelja, se je vršila žalna svečnost naslednji dan z mašami zažidnicami, izobesili pa so tudi črne zastave.

Odlikovani člani Črne legije. Za Binkosti je bila v Livnu velika svečanost Črne legije. Poglavitnik odposlanec polkovnik Erich Lisak je pregledal oddelke, potem pa izvršil odlikovanja. Z železnim trolistom so bili odlikovani stotniki Avguštin Pogačnik, Silvester Jovanović, Mijo Božinović in Jos. Frijanić, nadporočnik Luka Medvilović ter poročnik Stjepan Rošić. S srebrno kolajno za hrabrost so bili odlikovani poročnik Stjepan Huga. Bronasto kolajno s krono Kralja Zvonimirja pa sta dobila nadporočnik Stanislav Vrtić in poročnik Nurija

Štitarović. Podeljenih je bilo še nadaljnjih 200 odlikovanj podčastnikom in vojakom.

Obdarovani ranjenci. V soboto pred godom Poglavitnik so članice Hrvatskega uštskega gibanja obiskale zagrebške bolnišnice ter obdarovale ranjence in jim sporočile Poglavitnikovo pozdrav. »Nova Hrvatska« zaključuje poročilo o tem takole: Vsi radi prenašajo svoje bolečine, ko vidijo, kako jih Poglavitnik ljubi, kako nanje neprestano misli vsa Poglavitnikova rodbina in kako jim vrača ljubezen z ljubeznijo.

Gosti je gostoval na Dunaju. Preteklo nedeljo je na dunajski Operi gostoval v naslovni vlogi Don Carlosa Josip Gostić. Ob enem z našim rojakom sta pri predstavi gostovala tudi Rudolf Gonszar in Tomislav Neralić.

Natečaj za najbolje književno delo. Matiča Hrvatska je razpisala natečaj za najboljša književna dela in sicer znaša nagrada za roman 50.000 kun, za zbirko novel pa 40.000 kun. Obseg ne sme biti manjši kakor deset tiskovnih pol. Rok za oddajo rokopisov je določen do 1. oktobra.

Predavanja slovitega nemškega higienika in serologa. Pretekli terek in sredo je v Zagrebu predaval o zdravstvenih vprašanjih sloviti nemški higienik in serolog prof. dr. Hans Schmidt.

Svečana otvoritev fotografske razstave v Bukaresti. Pretekli teden je bila v propagandnem ministruv v Bukaresti pod pokroviteljstvom podpredsednika vlade in hrvatskega poslanika v Bukaresti odprta razstava hrvatske umetniške fotografije. Razstavo je odprl prosvetni minister prof. Aleksander Marcu. Še takoj prvi dan si je ogledalo razstavljene fotografije nad 1000 obiskovalcev.

Batove popravilnice čevljev. Ministrstvo za narodno gospodarstvo je pozvalo trdko Bato, da v Zagrebu in v večjih mestih pokrajine odpre popravilnice za čevlje, v katerih bodo hitro in strokovno po določenih cenah popravljali staro obutev. Tvrtka Bata je delala poskuse s posebno vrsto gumaste zmesi, iz katere je končno napravila podplate in pete, ki jih bodo namočili na ponošeno staro obutev. Delavnice bodo odprle že v začetku prihodnjega meseca. Razen v Zagrebu, kjer ima Bata sedem svojih podajalnic, bodo popravilnice odprte tudi v vseh večjih mestih v državi. Lastniki bodo dobili čevlje po petih dneh popravljene. Samo v Zagrebu bo mogoe na teden popraviti 5.000 parov čevljev.

Avtomobilska zveza Zagreb—Sljeme. V soboto 19. t. m. je bila odprta nova avtomobilska zveza med Zagrebom in Sljemem. Avtobus obratuje redno ob ponedeljkih, sredah, petkih, sobotah in nedeljah. Vožnja traja eno uro in stane 80 kun.

Svečana proslava 100letnice Maksimira. Društvo Zagrebčanov je na svoji seji sklenilo, da bo na Marijin praznik 8. septembra svečeno proslavilo 100letnico obstoja maksimirskega parka. Proslava bo pod pokroviteljstvom škofa dr. Stepinca.

Pregnanci se vračajo. »Hrvatski narode« poroča, da so pred dnevi odpotovali na svoje domove pregnanci iz nevesineškega in gatačkega okraja. Tudi v okraj Stolica so se pregnanci lahko vrnili; iz Mostara so jih odpeljali v avtomobilih.

Maksimalni cenik

Maksimalni cenik šte. 9, ki velja po naredbi Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino od 10. aprila t. l. naprej, določa za mestno občino ljubljansko naslednje cene na drobno (z všteto trošarino):

1. Kruh iz enotne moke v kosih do 400 g 2.30 lire, v kosih od 400 do 1.000 g 2.20 lire, v kosih od 1.000 do 1.500 g 2.10 lire; testenine iz enotne moke 3.90 lire za kg; enotna pšenična moka 2.70 lire; enotna koruzna moka 2.20 lire; riž navadni 2.70 lire; fižol 6 lir za kg.
2. Jedilno olje (olivno) 14.70 lire za liter; surovo maslo 28.40 lire za kg; slanina sojena 19 lir za kg; mast 17 lir za kg.
3. Kis, 4% vinski 6.35 lire za liter.
4. Mleko 2.50 lire za liter; kondenzirano mleko v dozah po 880 g 15.90 lire za dozo, v dozah po 385 g 7.55 lire za dozo.
5. Sladkor: sladkorina sipa 8.25 lire za kg, v kockah 8.35 lire.
6. Mehka drva, razžagana, franko skladišče trgovca v Ljubljani 33.60 lire za stot; mehki roblanci (žamanje), približno 1 m dolgi, franko mestno skladišče 40 lir za stot; trda razžagana drva 40 lir za stot; enotno milo, ki vsebuje 23—27% kisline, 4.10 lire za kg.

le, Lemaitre je bil v vrsti francoskih slovestnih kritikov med prvimi, ki so se umeli sprostiti teže in čemestnosti Tainovega pozitivizma in posvetiti nasprotni vsem pozitivnim »objektivizacijam« umetnostnih sodb osebno mnenje. Bil je v prvi vrsti umetnik a s kritiki-portretist; ima skupno to, da proučuje duševno stanje pisateljev naravnost po njihovom zanju. — Lemaitre je leta 1884 dokončno razrešil udobno pčestusvo s peresom kritika v Revue Blue, ki ji je naslednje leto pridružil feljton v Journal des Débats in nato še v Revue des Deux Mondes. Nasproti dogmatičnemu Brunetieru je zagovarjal inspiracijsko kritiko, katere najvišji smoter je v tem, da zasleduje s skrbno kultivirano intuicijo, kako se v stvarjalni inteligenci umetnika deformira in po svoje, enkratno »blikuje« življenjska resničnost. S tem pa ni rečeno, da bi se Lemaitre izogibal vrednotenju. Prav z razčlenjevanjem stvarjalnega tipa, z upoštevanjem pisateljevih umetniških močnosti je skušal z umetniške stvaritve dvigniti pokrov in smeti vabljivo učinkovitost njene vnanje pozitivitve. Takoj v začetku svoje slovestno-kritične poti je z napadalno ironijo smisel Renanov zapeljivi diletantizem in do dobra obglavil tedanjšega najuspešnejšega francoskega romanopisca G. Ohneta. Tako je nadaljeval četrto stoletja, podpiran po izbrani družbi salona kneg'nje de Loyne, dokler se mu niso njegove študije zvrstile v močeno stavbo dvah Lemaitrovih najbolj pomembnih del: »Les Contemporains« in »Impressions de théâtre«.

»Žalostna komedija modernizma«

Ardengo Soffici, italijanski pisatelj, dvakrat ranjen in odlikovan bojujnik iz svetovne vojne, je napisal v dnevniku »Il Popolo d'Italia« z dne 19. junija t. l. članek »Giri d'orizzonte«, kjer obračunava z

literarnim strujarstvom v Italiji na tale izvorni način:

»Vsa ta žalostna komedija modernizma, dekadentizma, surrealizma, arcanizma ali hermetizma, rimbauizma in vaškega malmarizma, zaradi katerih se je prelilo toliko črnih in dragocenemu papirju, ni v bistvu nič drugega nego nepodno delo premožnih tepkov, povprečnih d'tantov, otrpilih in brezposelnih, ki vsi brezumni v veliki zgodovinski drami in sredi epičnih dejanj, v katerih vendar živé, ne vedo drugo početi, ko da se igrajo z besedami in celo brez tiste ljubkivosti in spretnosti, ki do neke mere opravičuje igró njih tujih učiteljev.

Pred dnevi je mlad bojujnik napisal, da, če bi bili njegovi tovariši pisatelji in umetniki tam, kjer je bil on, se pravi: na bojišču, pred sovražnikom, bi se jim bila duša najbrž odprla za drugačna čustva, obogatela bi bila na mislih in fantaziji, bolj globoki, čisti, iskreni in človeški.

Vojna je večkrat tako zdravo vplivala na mnoge estetske vseznalce moje generacije: marsikdo, ki je šel vanjo kot estét v svojem jedru se je vrnil kot čisto drugačen mož. In je to tudi priznal!

Večina, o tem sem prepričan — pravi Soffici, — se povrne ozdravljena, okrepljena na duhu. To bodo pravi ljudje, pravi Italijani; in prav zato resnični in morda celo veliki italijanski ali evropski pesniki.

Ker s polemiko se ne da rešiti nič. Najuspešnejša polemika je — že po samem svojem izvoru! — vendarle vojna.

ZAPISKI

José Ortega y Gasset

Nedavno sme zabeležiti v okviru naše kronike španski kulturni jubilej: 60 letnjico filozofa in esejista Joseja Ortege y Gasseta, ki ga šteje sodobna španska inte-

lektualna kultura med svoje prve predstavnike. Ortega y Gasset je danes evropske znanje ime, njegove spise prevajajo v razne jezike, v domovini pa je na glasu kot utemeljitelj sodobne španske filozofije in kot pisec, ki se s svojimi modroslovnimi, sociološkimi, literarno-teoretskimi razpravami daljnosežno vplival na literarno-znanstveni slog in jezik v iberijskem in južnoameriškem španskem krogu.

»Pester Lloyd« se je prejšnji mesec spominjal v obširnem članku tega vodilnega španskega intelektualca, omenjačij njegov sedanjí položaj. V novi Španiji zavzema don José mesto načelnika nadnarodnega »Consejo de Hispanidad«, njegove knjige se ponatiskujejo vedno znova. Zajetna knjiga »Obras de José Ortega y Gasset«, zajemajoča največji del njegove tvornosti, izide v kratkem v tretji izdaji. V Španiji, kjer je filozofija močno zastopala, je prav don José navadil ljudi prebirati filozofske spise, saj je ta metafizični vitalist tako tesno združil filozofijo in življenje, da so vsi obravnavani problemi pri njem res zaživeli. Pred mnogimi leti je Ortega y Gasset objavil pogosto članke v dnevnih in ljudje so se za te številke kar pulili — pač nenavadna popularnost moža, ki se je duhovno gibal v območju nemških metafizikov in Bergsonove filozofije, v kolikor jih ni premagal s samosvojimi zasnovami in idejami. Dolga leta je Ortega y Gasset izdaljal »Revista de Occidente«, ki pa jo je državljanska vojna prebrala, ostala je samo njena biblioteka, v kateri izhajajo še nadalje pod vodstvom Ortege y Gasseta izbrana dela evropske filozofske, sociološke in zgodovinske književnosti.

Španci so dobili šele pred dobim letom prvo izbrano študijo o tem predstavniku svoje duhovne sodobnosti iz peresa prof. Joaquina Triarte in zopet je značilno, da

je bila knjiga v nekaj mesecih razprodana. Ortega y Gasset sicer več ne deluje toliko kot pred državljansko vojno, ki je bila za vsakega Španca gorjupa izkušnja in preizkušnja, vendar vpliv njegove filozofije vidno narašča. In ta filozofija pomeni močan priliv evropsstva v špansko tradicijo, uvedbo novega načina mišljenja in novega, sodobnega izrazja v večnih problemih modroslovnega iskanja, pomeni kvas skepticizma in vitalizma v vsej španski duhovni kulturi.

Odlični Slovaki na tujem. Slowakische Rundschau poroča o obsežni knjigi »Slovenski krv« (Slovaška kri), ki je izšla nedavno v Bratislavi in razšlil pozornost po svoji ideji. Ta knjiga je namreč lekcija vseh tistih pomembnejših osebnosti, ki so bile slovaške rodu, a so je lovale v tujem okolju in si pridobile zaslug za tuje narode. Sestavljalec tega dela Erő (Celo Radványi) je zbral približno 3000 imen. Poročevalce o tem dokumentarnem delu pravi: »Čeprav Slovaki žaluje za temi možmi, je vendar nomena, da so kot znanstveniki, umetniki in filozofi, kot zdravniki, kemiki, fiziki itd. priložili slovaško ime in delo svojega duha.« Leksikon »Slovaška kri« se potemtakem tiče z a čil enega problema malih narodov, ki zaradi svoje politične in gospodarske šibkosti ali odvisnosti ne more ali ni mogel v preteklosti zaposliti doma vseh svojih talentov in so si bili morali drugod iskati kruha ter so naposled utonili v tujih narodih. Ali ima narod iz čigar občestva so izšli narod, ki jim je dal prednike in starše, pravico do njihovega imena? Navedeni slovaški leksikon se je postavil na pritr-dilno stališče in šteje vse te na tujem izgubljene Slovake v duhovno občestvo slovaškega naroda, priznavajoč v krvi (prednikih) poglavitni znak plemenske pripadnosti. Zato se izmed živih sodobnikov šteti med Slovake tudi tisti, ki se ne priznavajo več za Slovake, ne morejo

pa zanikati, da so doma iz slovaških krajev in iz slovaških rodbin.

Glasbena dejavnost v vojnem času. Na umetnostnih področjih vojna ni povzročila velikih sprememb, zlasti ne na glasbenem področju. V prvih petih mesecih letošnjega je bilo v Italiji 142 opernih »stagione« s 1509 predstavami. Med temi predstavami je bilo 7 krstnih predstav novih oper, 48 sodobnih in 192 repertoarskih oper ter 6 tujih opernih del. Ob istem času je bilo v Italiji 770 orkestralnih in 971 komornih koncertov. Tudi v tej sezoni so posebno uspevale »gledališke sobote«, katerih program navaja 17 opernih in 25 dramskih predstav v provinci.

Izšel je

junjski roman DK

ALBA DE CESPEDES:

»NAZAJ NI POTI«

S tem romanom si je mlada italijanska pisateljica pridobila svetovno slavo. V nekaj letih, odkar uživa v svoji domovini priljubljenost pri občinstvu in priznanje kritike, je bila ta nenavadna knjiga prevedena v devetnajst jezikov, kar zgovorno priča, da odgovarja željam in okusu sodobnega bralca. Pestrost oseb in raznovrstnih dogodkov, ki se odigravajo v najrazličnejših okoljih, delata to knjigo novo-zelo za naša priročilo.

V podrobní prodaji se dobi roman »Nazaj ni poti« v knjigarnah in upravi naših listov. Broširani izvod velja 13 lir, vezani pa 28 lir.

SPORT

Čuvajte sportno opremo!

Koristna navodila za vse, ki se posvečajo sportu

Te dni smo čitali neke — menda v nemških listih — zelo umesten poziv, naslovljen vsem sportnim društvom in vsakemu posamezniku, ki goji katero koli sportno panogo, naj skrbno pazijo na vsak se tako neznan del sportne opreme, ker jo je v teh časih težko dobavljati novo, nekaterih predmetov pa morda sploh ni več na trgu. Pobuda je vredna samo posmenjanja in zato se nam ne zdi odveč, da nekatera navodila za čuvanje sportne opreme ponatveno tudi za naše čitatelje, kolikor so sami izvajajoči sportniki.

Predvsem — tako začenja pisec s svojimi navetmi — je treba paziti na vse predmete iz usnja, med njimi na žoge, ševlje in podobno. Vse usnjene predmete je treba negovati prav posebno skrbno, ker je nakup novih omejen na zelo majhno količino, ne glede na to, da so povrh še silno dragi. Zaradi tega za vaje in treninge ni treba uporabljati najboljših komadov, temveč jih hraniti samo za nastope in tekme. Mokrih čevljev in žog ne smemo kar odlagati v prvi kot in jih tam pustiti do prihodnje uporabe, kakor so to sportniki »goli« zelo radi. Mokre čevlje je treba takoj osušiti, nato natlačiti s časopisnim papirjem ter jih za nekaj ur postaviti na vseh predmetih iz usnja. Podobno je treba ravnati tudi z žogami, ki naj jih nikdo ne uporabi osuši in nato na lahko namaže s kakšno mažo. Pri tako shranjenih žogah ne bodo popuščali šivi, razen tega pa bo tudi usnje ostalo mehko in voljno. Majhna popravila je treba izvršiti takoj, ne pa čakati, da je škoda zmerom večja in je komad napačno neraben. Gumijasti del nogometne žoge je treba tu in tam na tanko potresti s smukcem in to bo spet pomagalo, da bo »duša« vzdržala dlje kakor zamisljena. Na žoge je treba paziti tudi tako, da jih ne brcemo z okovanimi čevlji, pa tudi nogometne čevlje je treba pred vsakim nastopom skrbno pregledati, če kje ne gledajo žebli iz njih, kajti neredko dobi usnje prav zaradi tega hude poškodbe in je potem kmalu neuporabno.

Enako kakor za usnje velja seveda tudi za vsak del sportne obleke, ki jo je treba stalno hraniti sušno, ne pa razmetati umazano in nečisto po kotih, kakor je tudi rado v navadi pri nekaterih sportnikih, ki se niso priučili reda in discipline. Tudi druge kose opreme, kakor na primer razne zaščitne prevleke za kolena, členke itd. je

treba imeti urejene in shranjene na hladnem in suhem prostoru.

Leseno ali železno sportno orodje, kakor kroglice, diske, kopja, zapreke in tega več, kar potrebuje sportnik pri izvajanju lahke atletike, po končanem treningu ne sme obležati na travniku, temveč ga je treba spraviti ter zavaruovati pred močjo in vlago, ki ga kvarijo. Železne vijake pri napravah, ki morajo le ostati na prostem, je treba namazati s posebno mažo, da ne rjavijo. Le skrbno negovane naprave bodo res trpežne in se nam ne bo treba neprestano jeziti nad raznimi pomanjkljivostmi na njih.

Prav tako je treba ščititi vrvi, skakalne vrvice, merila in podobne pripomočke pred vlago; kadar pa se že zmogli, jih ne gre zalutati v prvo omaro, temveč najprej skrbno posušiti in šele potem spraviti na pravi prostor.

Dragocene predmete svoje opreme, in sicer plašče in zračnice na kolesih, morajo čuvati kolesarji in jih uporabljati res samo za sportne vožnje, pa tudi tedaj dobro paziti nanje, saj je dobava novih komadov združena z raznimi stnostmi in nemajhnimi stroški.

Maloštevilni srečni teniški igralci, ki še imajo zalogo ali vsaj nekaj komadov teniških žog, se bodo na mokrem igrišču rajši odrekli nekaj uram prijetne igre, samo da bodo s tem prihranili nekaj dragocenega blaga, brez katerega ni tenisa. Enako velja seveda tudi za rakete, ki prav tako v mokrem mnogo bolj trpijo kakor v lepem.

Tudi med plavalci je nekaj takih, in sicer so to zastopniki šibkega spola, ki morajo sedaj v vojni dobro paziti na lepa barvasta pokrivala iz gumija, ki jih ne gre preveč izpostavljati soncu, ker potem rada pokajo in jih je treba prekmalu zavreči. Doma je treba plavalne čepice hraniti na zračnem prostoru.

Kdor pazi na sportno opremo in jo skrbno neguje, jo bo imel dlje in se bo kljub vsem težavam lahko še dolgo veselil svoje najbolj priljubljene sportne panoge. Sicer pa ga neizbežno čaka, da se bo moral zmerom bolj zadovoljevati z nadomestili, ki pa nikoli niso enakovredna pravemu blagu.

Kar velja za sportnike na severu, to velja za sportnike na jugu in prav isto je treba priporočiti tudi našim. Čuvajte in negujte vsak del opreme, ker tako koristite sebi in celoti!

jo svoje delegate v petek 25. t. m. ob 17. v prostore nogometne zveze. Tam bo opravljeno žrebanje in se bodo eventualno napravile potrebne spremembe propozicij. SK Mars.

V nekaj vrstah

Med raznimi sportnimi prireditvami zadnje nedelje po italijanskih terenih zaslužita posebno pozornost dva ženska lahko-atletičska mitinga, s katerima je bila v Turinu in Bologni otvorjena prva tekmovalna sezona tudi za zastopnice nežnega spola. Lepši tehnični uspeh je imela prireditelj v Turinu, kjer so nastopile nekatere že znane prvakinje italijanske ženske lahke atletike, ki so tudi letos pokazale prav dobro formo. Med njimi se je odlikovala na najkrajši progi tekmovalka Tagliaferri s časom 12,8, še bolj viden uspeh pa je dosegla najbolje plasirana Grossi v metu kroglice, ki je z znakom 12,33 postavila nov državni rekord, ki je bil to pot izboljšan kar za 10 cm. Vidnejše znanke so dosegle še Zanuttig, ki je v daljini skočila 5,10 m in pa Turci v kopju s 35,64 m ter njena najnevarnejša rivalinja Ballaben iz Trieste s 34,08 m. Prav dober je tudi rezultat stafete na 4 x 100 m s časom 51 sek., dalje najboljšje mesto Gandinijeve s 37,38 v disku ter Meneghelli je na 200 m s 26,9.

V Mariboru je preteklo nedeljo gostoval Badner AC in zmagal nad tamkajšnjim vojaško enajstoriščo s 5:4.

V Celju so gostovali Trboveljčani in so morali v prijateljski tekmi z 2:4 prepustiti zmago domačinom.

Oi prejšnjih dogodkov bi hoteli naknadno zabeležiti še naslednje izide, ki gredo v čast hrvatskim nogometašem. Tako je zagrebška Concordia svojo drugo tekmo v Sofiji proti tamkajšnjemu moštvu AC dobila s 6:4, sofijska Slavija pa je pred kratkim dvakrat igrala na zagrebških tleh in obakrat izgubila z 1:2 oziroma 0:1.

Z diskvalifikacijo do enega meseca bodo v bodoče kaznovani vsi madžarski nogometaši, ki bodo simulirali poškodbe, da bi tako dosegli prisojanje kazenskih strelcev v korist lastnega moštva. V nedvomnih primerih bo sodnik take igralce takoj naglal z igrišča, v dvomljivih pa bodo igralci pozneje poslani na zbirniški pregled. Je že tako, da so vsi nogometaši namazani z vsemi mazili in jim je treba povsod po svetu strogo gledati na prste!

S — SK Žabjak. V četrtek 24. junija t. l. igra ob 10. uri dopoldne prvo in rezervno moštvo med seboj trening tekmo na igrišču Hermesa. Istotam igrajo Juniorji z juniorji Hermesa (mladina) ob 9 uri trening tekmo. V petek 25. junija bo ob 19.30 obvezen sestanek prvega moštva in rezerve v klubski sobi. Zaradi nedeljskih tekem se vabijo vsi da se ga sigurno udeležijo. Ovsenik. Zadel in drugi sigurno

Križem sveta

Film o življenju madžarskega državnega upravnika Horthyja. Na dan 75. obletnice rojstva madžarskega državnega upravnika Horthyja so v nekem rimskem kinematografu predvajali film o njegovem življenju. Bilo je nazočih več ministrov ter predstavnikov Nemčije, Japonske, Španije in drugih prijateljskih držav.

Carigradjani se na debelo ženijo. V mesecu maju je bilo na poročnih uradih v Carigradu poročenih 1128 parov. Pravijo, da je to rekordna številka.

Teden snaznosti v Bukarešti. Mestni fizikar v Bukarešti je odredil, da bo od 21. do 23. junija v rumunski prestolnici teden snaznosti.

Uničevanje Maginotove črte. Nemški listi poročajo, da bodo na Maginotovi črti odstranili vse železobetonske ovire, da bo ozemlje zopet uporabno za poljedelsko proizvodnjo. Vsak dan odstranijo z enim sa-

lim grebalom do 100.000 takšnih »Maginotovih zob«.

Civilna mobilizacija v Bolgariji. Po sklepu ministrskega sveta so bili vsi nameščenci državnih, občnih in javnih oblastev, ki imajo opravka z vojnim gospodarstvom, civilno mobilizirani.

Ogrlica Napoleonove žene na javni dražbi. Iz Buenos Airesa poročajo, da je bila te dni na javni dražbi ogrlica Josephine Beauharnaisove, prve žene cesarja Napoleona Bonaparte. Ko je bil Napoleon zažubljen v Josephino, ji je poklonil ogrlico, ki je bila sestavljena iz štiridesetorice velikih sijajnih diamantov. Bleščeč demantov se čudovito prepleta in izpopolnjuje. Ogrlica je bila prodana za 8 milijonov lir.

Madžarska brez lastovk. Ravnatelj ornitološkega zavoda v Budimpešti izjavlja, da so ugotovili letos na Madžarskem izredno majhno število lastovk. Izostanek

lastovk pojasnjuje s tem, da se lastovke niso vrtnile zaradi vojnih razmer v območju Sredozemskega morja.

Na Kitajskem izdelujejo vagon iz bambusa. Iz šiansija poročajo, da je kitajska železniška družba napravila zanimiv poskus. Zgradila je prvi vagon iz bambusovega locja. Nadejajo se, da bo vagon dovolj trden in odporen ter da bo prestal preizkušnjo v prometu. V borbi za avtorstvo predstavlja bambus na kitajskem področju izredno važno tvorilo. Imenujejo ga »kitajsko jeklo«. Zda strokovnjaki študirajo, kako bi napravili še leseno lokomotivo, pri kateri bi tudi uporabili bambus.

Hude posledice potresa v Turčiji. Po vestih iz Turčije je bil potres, ki so ga občutili zadnji nedeljo v Adapazarju, precej obsežen in tudi škoda je bila večja, kakor se je prvotno domnevalo. Telefonske in brzojavne zveze med Carigradom in Ankaro so bile pretrgane. V Adapazarju je večina hiš porušena, poročajo pa tudi o mnogih človeških žrtvah. V Gevji, ki ima 36.000 prebivalcev, število žrtev še ni dognano, govori se pa, da je potres v tem kraju zahteval 10.000 človeških življenj.

Žepna ura na električni pogon. Nekomu urarju v Oslu se je posrečilo izdelati žepno ura na električni pogon. Ura je izdelana po vzorcu najboljših švicarskih kronometrov in teče skoro brez zamude. Vsakeden zaostaja ali prehiti največ eno sekundo. Ura je v zvezi z majhnim akumulatorjem in mikroskopskim motorjem, ki nadomešča običajno vsakdanje navijanje žepne ure.

Medved napadel gospodarja

V Codigoru pri Ferrari je razkazoval umetnine s kosmatinici Silvio Cellotti, ki je potoval okrog s tremi medvedi. Živali je razkazoval ljudem za mal denar in medvedu so po krotljivih napotkih izvajali razne atrakcije. Pri nekem takšnem nastopu pa se je največji izmed medvedov sredi predstave vrgel na gospodarja, ga pobil s šapo na tla ter ga hudo ranil na levi roki. Razburjeni prizor je seveda porazno učinkoval na gledalce, ki so se razbežali. Cellotti jevim tovaršem se je slednje posrečilo ukrotiti pobesnela medveda, gospodarja pa so odpeljali v bolnišnico.

Kino v sodni dvorani

Rimsko sodišče se je nedavno poslužilo zanimivega pričevanja. Tožilec gospa Linda de Silvi se je poškodovala na nosu in se je zatekla k dr. Arturo Mannu, plastičnemu kirurgu, po zdravniško pomoč. Operacija se ni posrečila. Zavrati dokaza o razliki med prejšnjim in sedanjim stanjem nosu so se sodniki poslužili filmskih posnetkov, ki jih je napravil ravnatelj neke rimske klinike prof. Paulucci. Na podlagi filmskega pričevanja je bil dr. Manna zaslišan ter je bilo ugotovljeno dejansko stanje v prid tožiteljici.

Lovec v borbi z orloma

Dr. Vittorio Martini je v Monoviju do znan lovec. Te dni se je sprejel za lovsko puško v okolici Valcasotta di Pamparata, kjer je hotel izprazniti orlovsko gnezdo. Njegov podvig ni ostal brez dramatičnih zapletljivosti. Medtem ko je dr. Martini segel po orlovskem gnezdu, da bi pobral iz njega štiri mladiče, se je slednje posrečilo njemu dva odrasla ora.

Tragična smrt otroka

V Rovgu je bila družina Ramini zaposlena z mlado. To prišlo sta porabila 8-letna hčerka Marija in njen 2letni bratec Pasquale, da sta se oddaljila od domov. Nenadoma se je nebo pooblačilo, iz oblovk je začel liti dež, vmes pa je padla tudi toča. Otroka, ki sta se znašla na prostem, si nista zala pomagati drugače, kakor da sta se zatekla v neko jama, kjer sta bila trenutno zaščitena pred pišem in nalivom. Toda nevihta ni hotela ponehati. Voda je pljuskala vedno na novo iz oblovk in jama, v katero sta se otroka zatekla, se je vedno bolj polnila. Osemletna Marija je spoznala nevarnost ter se je rešila na ta način, da je prebredla vodo. Tekla je k staršem in povedala, kaj se je zgodilo. Ko so svoji prišli do jame, da bi rešili snčka, so našli otroka že utopljenega.

Žrtve pbesnega bika

Na binkošno soboto je na planini Neuburg pri Admontu bik posestnika Pichelmayerja napadel dva pastirja in planšarico. 50letnega Damjana Kerna je do smrti pobodel 77letnega Sebastijana Neuhauserja je hudo poškodoval 57letni Frančiški Raudnerjevi pa je prizadel lažje poškodbe. O nesreči so znane naslednje podrobnosti:

Pastirja Kern in Neuhauser sta v soboto popoldne iskala neko pogrešno telico. Končno sta jo našla v zamočvirjenem breznu iz katerega si žival ni mogla pomagati. Ker pastirja telice nista mogla potegniti iz brezna, je poslal Neuhauser Kerna k planšaricam po pomoč. Potem ko je Neuhauser tri ure zastojl čakal da se Kern vrnil, je šel sam do pastirskih koč. Kerna ni nikjer našel. Zato so šli Neuhauser, Frančiška Raudnerjeva in še neka druga planšarica reševati telico. Spotoma so srečali dotle vedno mirnega Pichelmayerjevega bika. Žival je Raudnerjevo, ko se ji je približala na nekaj korakov, nenadno napadla in jo s krepkim sunkom vrgla več metrov daleč. Takoj ko se je hotela planšarica dvigniti, jo je bik znova napadel, vrgel na tla in obdeloval z rogovi. Neuhauser je hotel Raudnerjevi pomagati, toda bik je napadel tudi njega. Večkrat ga je vrgel v zrak in potem tako dolgo obdeloval z rogovi, da se ni več premaknil. Medtem sta obe planšarici utegnili zbežati tako daleč, da sta bili izven nevarnosti. Ne da bi mogli staremu Neuhauserju kakor koli pomagati, sta morali gledati iz daljave, kako je bik moža obdeloval. Planšarici sta na poti proti domu opazili ostanke Kernoove obleke. Šli sta pastirja iskat in ga končno našli mrtvega. Bil je strašen pogled nanj. Bik ga je tako hudo zdelal, da je bilo truplo podobno brezoblični masi. Neuhauserja so pozneje hudo ranjenega prenesli v dolino in prepeljali v bolnišnico.

O tragični nesreči so bili obveščeni tudi orožniki, ki so še v teku noči šli na poizvedovanje. Ker je grozila nevarnost, da bo pobesneli bik napadel tudi nje in ker ga ni bilo moči na noben način odgnati, so šli nad podvigom živali orožniki in lovci z orožjem. Komaj jih je bik zagledal, je začel tuliti in se je zakadil vanje. Nekaj dobro pomejenih strelav pa je žival pobila.

Naročite se na »Dobro knjigo«

Ferenc Kormendi:

ZMOTA

Roman

Naša tovarna oddaja škatle tudi Waltrovim in lahko dam svojo tedensko plačo, ker očka ni napravil tega zaradi nas, to moram tudi povedati gospodu pravemu zastopniku, ako naju bo izvolil poslušati, ker vsa ta nesreča se je zgodila zato, ker je očka naenkrat... očka je namreč že star devet in štirideset let, pa je kljub temu čisto ponorel, ker v sosednji hiši stanuje neka gospa Derekova. Njen mož se je lani odselil od nje, zato ker ga je gospa Derekova neprestano strašno poniževala in ko se je priselila v našo sosesčino, se je očka seznanil z njo in od tistega časa ni bilo mogoče izhajati z njim, neprestano samo gospa Derekova sem, gospa Derekova tje, a če ima človek že skoraj petdeset let in ima doma štiri člane družine — mamica in moj brat in moja sestra in jaz, jaz pa imam že tudi ena in dvajset let — in mi smo bili vedno pošteni ljudje, ko pa očka noče ničesar slišati in misli samo na gospo Derekovo in neprestano hodi z njo v kavarno in v gledališče in v kino, potem...

Janko je opazoval igro dekletovega obraza: z živahnimi, naglimi izprememami je spremljal ta obraz besede, bledele in zardeval. Nekomu je to dekle podobno. Le komu je tako podobna? Je iskal po svojem spominu, toda podobnost je bila blede in oddaljena, nikamor ga ni privedla.

Dekle je opazilo, da jo vsemogočni gospod, ki stoji pred njo, z zanimanjem motri. Čutila je, da je njeno pripovedovanje vzbudilo v njem zanimanje, morda celo sočustvovanje. Da, ta gotovo lahko stori vse, ta se bo postavil na njeno stran in ji pomagal. Hlastno je pripovedovala dalje: kako jih je očca zanemarjal, kako so ga vedno bolj pogosto videvali s tisto gospo Derekovo, kako so prihajali sosedje s svojimi govoricami, kako se je ona sama v duhu tresla pred tem, da se bo iz vsega tega porodila velika nesreča. In naposled, kakšen preplah je nastal prejšnji ponedeljek po vsem majhnem predmestnem svetu, ko se očka ni vrnil iz tovarne in ko so zvečer prišli na stanovanje detektivji...

»Hm, tako je to. Velika nesreča,« je dejal Janko, ko je dekle utihnilo. »Moral bi seveda poznati vse poteke te zadeve, da vam lahko kaj objubim.«

Zamišljen je gledal predse in v tistem trenutku mu je prišlo na misel, da je dekle podobno Agici Waltrovi in po nekem čudnem naključju se je istočasno domislil Andrejevega glasu: »Industrijska veleomč Waltrovih podjetij...« Da: treba je razumeti, na kaj te veže to dejstvo. Glas mu je zvenel živahno, ko je nadaljeval, obrnjen k zaročencema: »Lahko vama že zdaj objubim, da bo Waltrova tovarna z dobro voljo uredila to žalostno zadevo in vama pomagala, ako bo le mogoče. Bomo videli.«

Pozvonil je gospodičini Szabovi, da bi mu čim prej preskrbela spise, nanašajoče se na zadevo Borbelyjeve tatvine. Dekle in njenega fanta je poslal nazaj v čakalnico.

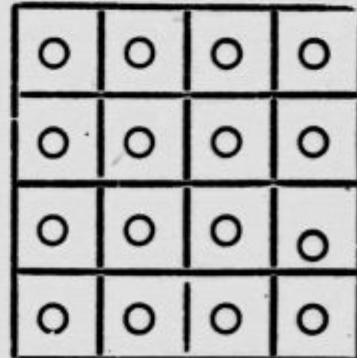
Ko je ostal sam, je postal na mah slabe volje. Prvi njegov proces v tovarni? Lepa stvar! Namesto sklepanja velikih dogovorov, namesto milijonskega procesa, namesto poslovnega mednarodnega pomena začenja s takole majhno, žalostno zločinsko zadevico. Ali je to njegova stvar? Ni. To je njihova stvar. Njihova velika, smrtno resna stvar. Treba je vse razumeti.

Pri tej misli ga je slaba volja minila in čez kratek čas je z zanimanjem vzel spise od Ilone Szabove. Pa pogledjmo tole...

Kaj vem, kaj znam?

289. Kaj je »zlato pismo«?
290. Kdo je zložil opero »Pikova dama« in po katerem delu?
291. Koliko meri »1 voz«?

292. Zaboječ oranj.

Na trgu smo videli zaboječ s 16 predelki, kakor kaže zgornja slika, v vsakem predelku je bila lepo zavita oranža. Pri tem smo si mislili: Kako bi morali v malo večjem zabočku razporediti predelke, da bi imeli v 4 vrstah po 5 oranž?

Po 10 letih je spregovorila

Na kliniki Fürsta Weindlerja v Berlinu se je že delj časa zdravila Eva Friedlander, ki je onemela pred desetimi leti. Zdravniki so se na vso moč trudili, da bi ženo ozdravili, toda niso imeli sreče. Ko je vodilni zdravnik izvedel, da ima žena dva sinova pod orožjem, je poskusil s svojevrstnim trikrom. Sporočil je nekega dne pacientki, da sta njena sinova na ruskem bojišču pala. Ta vest je dosegla zaželeni učinek. Friedlanderjeva je planila kvišku in zavpila: »Ni res, gospod doktor, ne more biti res, povejte mi čisto resnico!« Po teh besedah se je onesvestila. Uro pozneje je prišla zopet k sebi in tedaj ji je zdravnik povedal, da si je vest o smrti njenih sinov

Koloman Borbely, skladiščnik s tedensko plačo. Evidenca skladišča izkazuje ponovno večje in manjše primankljaje, očitno je tat v hiši. Detektiv spremlja skladiščne nameščence. Trije možje postanejo sumljivi, dva izkazeta svojo nedolžnost, a v skrinji Kolomana Borbelyja v oblačilnici najdejo različne stvari: papir za zavijanje, mnogo škatel peres, cele ducate trakov za pisalne stroje, pečatnega voska in različne druge predmete. Koloman Borbely taji, jeclja, zmeden pojasnjuje, stražnik ga zavoljo tatvine odvede v zapor. Škoda znaša dve sto šestdeset pengov.

Janko je dal poklicati Stefana Füredija in Irmo Borbelyjevo.

»Malce sem si ogledal to,« je dejal in listal po papirjih. »Škoda, ki jo je tovarna utrpela, znaša dve sto šestdeset pengov. Ako se obvezete da poravnate to vsoto, prekličem tožbo. Koloman Borbely bo seveda izgubil svoje mesto v tovarni, a ne bo kaznovan za tatvino.«

Dekle ni niti prav... vseh besed, z očmi je... po zraku, potem se je...

»Torej nama boste storili to, gospod pravni zastopnik! Iskreno se vam zahvaljujem za vašo dobroto. Bog naj vam plača, ker če bi se z očkom zgodilo kaj hudega in bi se to razvedelo in bi prišlo na ušesa Füredijevim, se midva nikoli ne bi mogla vzeti in potem...«

A kakor da je dekle zautilo, da se vse to, kar bi se utegnilo potem zgoditi, po naklonjenosti tega tujega gospoda ne bo zgodilo, da je nevarnost minila: utihnilo je. Janko ju je poslal iz sobe, da počakata na spis. Potem sta oba podpisala vse, kar je bilo treba podpisati. Irma Borbelyjeva si je bila že prihranila šest in šestdeset pengov in ta denar, ki ga je bila prinesla seboj, je plačala na račun očetovega »dolga« ter se z mnogimi izjavami zahvale zavezala, da bo točno vsak ponedeljek popoldne prinesla od svoje tedenske plače deset pengov.

Ilona Szabova je kasneje pokazala tovarišem Jankov dopis, tikajoč se preklica tožbe Kolomana Borbelyja, in jim vse povedala. Vsi so ugotovili, da je novi pravni zastopnik dober človek, da ima srce in socialni čut.

Janko si je dal potem poklicati osobe in je do dveh razpravljal z njim o tem, kaj namerava najprej ukreniti pri ureditvi novega pravnega oddelka.

Ana je doma vznemirjena pričakovala Janka. Ko je prišel, ga je z nežno radovednostjo spraševala o poteku njegovega prvega delovnega dne. Janko ji je vse po vrsti povedal: Prišel je v tovarno, zasedel svoje mesto v krasni, novi sobi, seznanil se s celo vrsto tovarniškega uradništva, dolgo se je pogovarjal z Andreejem o organizaciji celega podjetja, uredil neko nepomembno osebno zadevo, neko neprijetno zadevo nekega skladiščnega nameščence, nato je z osebo razpravljajl o vsem, kar je treba najprej urediti, jako prijazni gospodje so ti, ki so mu jih dodelili, in videti je, da imajo sijajne sposobnosti. Drugače se ni nič zgodilo, a je že tega kar dovolj za prvi dan.

3.

Večina družin ima svoj posebni besednjak: lastnosti, dogodki in stiki, rodbinske tradicije in praznovanje vtisnejo po nekem nagonskem, nemem ukazu zunanj, ustaljeno, praktično vrednost in skriti, notranji smisel neki besedi, jo popularizirajo ali prepovejo. Ta nepisani zakon je v družini Waltrovih onemogočil uporabo besedo »grd«.

Rešitev naloz 22. t. m.:
285. Manometer je priprava, ki meri pritisk plinastih teles.
286. Avguri so bili v starem Rimu koleglj duhovnikov, ki so napovedovali dogodke, zlasti izid kakšnega podjetja, po ptičjem letu.
287. Marikza Brinvillierska je bila zloglasna francoska zastrupelvalka iz 17. stoletja.

288. »Skladatelj ustvarja«

289. »Skladatelj ustvarja«

290. »Skladatelj ustvarja«

291. »Skladatelj ustvarja«

292. »Skladatelj ustvarja«

293. »Skladatelj ustvarja«

294. »Skladatelj ustvarja«

295. »Skladatelj ustvarja«

296. »Skladatelj ustvarja«

297. »Skladatelj ustvarja«

298. »Skladatelj ustvarja«

299. »Skladatelj ustvarja«

300. »Skladatelj ustvarja«

301. »Skladatelj ustvarja«

302. »Skladatelj ustvarja«

303. »Skladatelj ustvarja«

Praznovanje binkošti v Ljubljani

Birma pri nas in njene značilnosti od cvetličarn, kočij, „sejma“ do fotografov

Binkošti štejemo v Ljubljani med največje praznike; da se nam zde še bolj praznični, poskrbi deželani, ki poplavijo ljubljanske ulice ali se pripeljejo bahato s kočijami, s takšnim hrupom in vznesenostjo, da jih res ne moremo prezeti. Ljubljanska birma je glavni dogodek, in razvname ter razgiblje ljubljanske vselej, kakor da bodo vsi birmani vsako leto znova. Tudi letos je dala birma v Ljubljani binkoštim posebno značaj. Birma je nekaj več kakor le slovesnost v stolnici, njen vpliv sega globoko v življenje mesta. Njene glavne značilnosti so bile tudi letos naslednje.

Cvetličarne

Binkošti so nekakšen cvetličarni dan. Ko sicer počiva poslovno življenje, so odprte cvetličarne. Odprte so v pravem pomenu besede, kajti ljudi prihaja toliko, da morajo biti vrata neprestano natezajo odprta. Birmanca in botra si brez šopka ne moremo misliti, kaj šele birmanke in botrice! Nageljni se ne razcvetajo samo na prsih, temveč tudi v lasih birman, kite cvetja se spuščajo s cvetočih glav in slapovih s pajčolanom; birmanci nosijo velike šopke na rokavih in prsih; toda kite cvetja ovijajo tudi kočije, celo kočijažev bič mora krasi vsaj asparagus. Birma se torej začne v cvetličarnah; začetek je najlepši — s cvetjem, poetičen, medtem ko je bil včasih konec precej prezačen. Cvetje, ki so se z njim krasi, s takšno slovesnostjo dopolne, je popoldne oblačilo ter zvenelo kje v vzdušju golaša in vinskih duhov. Letos je pa lepa stran birme prevladovala ves dan, čeprav cvetje ni glavna in edina značilnost in četudi so kočije drdale po mestu tudi popoldne, da bi bila birma „primerna“ zaključena.

Kočije

Posebno poglavje naše birme so kočije; birma brez kočij: Kočija se zdi skoraj tako potrebna kakor boter in botrica. Birma bi izgubila povsem svojo slovesnost in zunanji okvir, ko bi ne bilo revije teh romantičnih vozil, ki nam pričarajo tako lahko vzdušje minulih desetletij. Sicer kočij na ulicah ne opazimo, čeprav niso še povsem izumrle. V Ljubljani je še več poklicnih kočijažev, ki dandanes upravljajo ne le svoje naloge, temveč morajo nadomestevati tudi avtomobiliste. Binkošti so bile vselej njihov veliki dan. Včasih smo že gledali na njihove kočije med avtomobili kakor na muzejske znamenitosti, zdaj so pa kočiji zopet samezavestni kakor znajo biti le oni in zdi se celo, da so kočije začele izžarjati nov sijaj. Niso več anahronizem in celo kočijaški cilindri so sodobni. Štiri kočije bi pa bile seveda za ljubljansko birmo premalo. V nedeljo smo videli na Vodnikovem in Krekovem trgu približno desetak več kočij in mnoge so medtem še drdale po mestu. Nudila se je poučna razstava vozil, da si lahko v njih spoznal čudno za eleganco preteklega stoletja, kakor tudi duha našega časa, kajti tam so se vrstile med „pristni“ kočijami tudi „ekvipaže“ zasebnikov, pa prevoznikov, ki sicer prevažajo težke tovare — a seveda ne s kočijami — in celo »zapravljivekove« bilo precej. Pozornost so pa zaslužili tudi konji, čeprav ni bilo arabcev med njimi — številne druge pasme so pa bile precej dobro zastopane. Reči je pa treba, da so bili kočijaži in kmetje lahko ponosni tudi na svoje konje, kajti živali niso razkazovali reber. Tudi konji so dobili šopke kakor se spodobi, posebno skrbno so pa bile okrašene kočije; če že ni bilo drugega cvetja, so jih krasi le veje jasmina. Kar se tiče kočij, je letošnja ljubljanska birma imela popoln sijaj nekdanjih časov.

Sejem

Nepogrešljiv del ljubljanske birme je sejem ob stolnici. Med vsemi našimi sejmi, kolikor se jih je še ohranilo, ta ni zadnji. V nedeljo je privlačil toliko ljudi, da je bil zaradi množice celo vselej. Na takšnih ljubljanskih sejmišnih odneh kramarske šotore prazničen čar; vse blago, ki je tedaj napredal pod šotore, postane lepše, postane to, kar ljudstvo imenuje »odpustki«. Sicer ljudje sploh ne opazijo kramarskih lop, na sejmu se pa zgrne toliko ljudi ob šotirih in vsi strme kakor v čudež; vsi so veliki otroci. V nedeljo je bilo za stolnico ob semenišču zbranih toliko ljudi »na sejmu« kakor včasih v Lattenmannovem drevoredu na vselej. Menda je bila tudi kupčija živahna, a je težko reči, kako je bilo, ker se nismo mogli preriniti do šotora. Tam se je pa zbiralo toliko ljudi tudi zaradi tega, ker se jim je nudila najprivlačnejša slika pred vrati zakristije. Kakor na reviji so prihajale iz cerkvice botrice z birmankami slovesno, kratak trenutek ponosno obstale na pragu v vsem svojem sijaju ter počasi stopale med množico. »Gremo gledat birmo!« — to je bil glavni del sporeda praznovanja.

nja meščanov o binkošti, vsebina tega je pa bila v prizorih ob stolnici, kjer so ljudje stali v gostih vrstah ter ocenjevali »dogodek«, kakor da niso še nikdar videli »birme«

Fotografi

Razen kočijažev, frizerjev in cvetličarn so imeli o binkošti vselej svoj dan tudi fotografi. Birma se je prav za prav končala pri njih. Ko je bil končan slovesni del birme, so fotografi samo še ujeti vznesenost slovesnosti na ploščo. Kar je sledilo vsemu temu, je bilo le praznovanje birme, ne pa več birma sama, praznovanje, ki ni več »oficielno« in ki ne kaže o njem govoriti. Kočije so oddirale ter se ustavile »diskretno« na dvoriščih hiš gostoljubnosti. Seveda so imeli tudi letos fotografije mnogo dela.

Črešnje sicer niso zadnji del birme, a naj z njimi posladimo nazadnje, kar spa-

da v okvir binkošti pri nas. Tudi v binkoštnih črešnjah je pri nas tradicija. Naši branjevci niso nikdar praznovali na binkošne praznike, že zaradi črešnje. Birmanci so morali pokusiti črešnje, ali vsaj črešnje, če že botri niso opazili sejma. Črešnje so pa pokušali tudi letos. Trgovci s sadjem poznajo naša izročila, pa so poskrbeli, da sta med prazniki prispeli dve pošiljki črešnje na Pogačarjev trg. V nedeljo so črešnje prispale malo pozneje, v ponedeljek sta pa tovorna avtomobila pripeljala na Pogačarjev trg ob 11. Mestno tržno nadzorstvo je zadnje čase dobro uredilo razdeljevanje črešnje med prodajalce, tako da ne prodajajo le nekateri; ko prispel blago v Ljubljano, ga razdeli na enake količine, tako da ga prodajalci jemajo od trgovcev na nakaznice (»bone«). Brez nakaznice ne dobi črešnje noben prodajalec. Tako je bilo tudi letos poskrbljeno, da so okvir ljubljanske birme izpolnile še črešnje.

Čar poezije kresnega časa

Prastari običaji ob kresu — čudežna moč kresnih rastlin

Božični čas ima posebno poezijo, ki vpliva na človeka, čeprav ne veruje v njo. Nekaj neopredeljenega je v čaru božičnega časa in morda se ne bomo niti najbolj zmotili, če bomo rekli, da je vsebina božične poezije ostanek pozabljenih prazničnih slovesnosti davnine. Morda je ostalo v podzavesti, kar je že zdavnaj pozabljeno, a ob božičnem času se zbudi v srcu. Toda zdaj ne nameravamo govoriti o božični poeziji, temveč o kresnih običajih. Kresni čas ali kratko kres skriva v sebi morda še več poezije kakor božični čas. Nekaj skupnega imata oba: o božiču so bile nekatere slovesnosti, ki so bile pozneje prenešene na pomlad; o božiču so se radovali vračajočega se solca ter že slavili njegovo bodočo zmago nad temnimi silami, spomladi so pa slavili, zmagoslavje solca in ob kresu, ki je bilo solnce na višku svoje moči, so obhajali posebno velik praznik. Spomini na pravadna praznovanja so se izgubili, niso pa še izumrli običaji, ki so ostanek davnih obredov; med ljudstvom so še živa mnoga verovanja, ki izvirajo iz pozabljenih vere o čudežnem kresnem času. Običaji so se sicer spreminjali in prvotna verovanja so se preoblikovala, a v jedru je ostalo vse isto, čeprav dandanes ne moremo marsičesa več dobro razumeti. Ob tej priliki naj opozorimo na razpravo Fr. Kotnika v »Etnologu«, knjiga XV., »Blagoslov želiš in čar kresnice«; ta razprava je menda pri nas najboljša o kresnih običajih. Iz nje zveemo marsikaj, kar nam je sicer nejasno.

»Sprva so govorile vse rastline«...

Pisec omenja v uvodu, da je človek že od nekdaj zelo čislal rastlinstvo. Zamišljaj si je, da je narava živa ter da so rastline in celo kamni prav tako govorili kakor človek. Fr. Erjavec je pisal o govorilnih rastlinah: »Sprva so govorile vse rastline. Ko je šel človek po gozdu, besedovala so drevesa, in če je šel po senčeti, povedala mu je vsaka zel: jaz sem za to, jaz za to! Ko so se tako med seboj menile, za kako bolezen bo katera v zdravilo, rekel je očet (cirsum arvense): jaz bodem za drisko. Temu so se glasno zasmajale vse rastline. Bog jih je silšal, se razsrdil in jim vzel besedo.«

Zdravilna moč rastlin

Splošno verovanje skoraj vseh narodov je, da imajo rastline zdravilno moč, a da tudi strupene lahko uporabljajo v svoj prid, če znaš z njimi pravilno ravnati. Posebno moč imajo rastline o kresu ali med »mačami« (med malim in velikim smarom). Pisec govori o več vrstah rastlin, ki jim ljudstvo pripisuje skrivnostno moč o kresu. Lahko jih imenujemo s skupnim imenom kresnice. — Cerkev je l. 354 določila Kristusovo rojstvo na 25. decembra, ki je bil dies natalis solis invicti — zimski solsticij; zaradi tega je postal 24. junij (glede na evanجيل sv. Luka I., 3., 6., da je bil Janez Krstnik pol leta starejši od Jezusa) god Janca. Ob tem času je pa poletni solsticij. Tako je bilo cerkveno leto razdeljeno na dva dela. Cerkev je izbrala rojstni dan in ne dan obglavljenja Janeza Krstnika (29. avgusta) za glavni praznik. Do 19. stol. je bil ta dan velik praznik. Se celo do prve svetovne vojne so ga ponekod praznovali, čeprav ni bil zapovedan praznik. Janezu Krstniku pa čast je bilo pri nas sezidanih mnogo cerkva. Pisec posebej omenja cerkvice Sv.

Janža na Dravinjskem vrhu podružnica Sv. Vida pri Ptujju, sezidano l. 1445, ker pri tej cerkvi blagoslovljajo »rože« na kres. Tedaj je tam prošenje in dekleta in žene prinesejo k blagoslovu kosare cvetja, vrtnega in travniškega. Prinašajo ga tudi iz bolj oddaljenih krajev. Priljubljene so: škorecelj, lapuh, kamilice, dušica, rožmarin, vinska rutica, Marijini lasje, najbolj pa »Janževa roža«, ki jo imenujejo tudi križeva roža. Blagoslovljene rastline uporabljajo za razne namene in razne načine za zdravlje ljudem in živalim. Pisec sklepa, da so pri nas nekdanje blagoslovljale na kres rastline tudi pri drugih cerkvah, posebno rastline, posvečene Janezu Krstniku.

Janževa roža

Janževa roža je še vedno zelo v časteh pri našem ljudstvu. To rastlino poznajo pod različnimi imeni; botanično ime je Hypericum perforatum. Ljudstvo jo imenuje: šentjanževka, sv. Janeza roža, janževka, krvavec, sv. Janeza glavica, ivanjske rože (Slovenske gorice), križeva roža (Sv. Vid pri Ptujju), ivanovka, križavec in šentjanževica (zadnja tri imena naveda H. Tuma). Ime »križeva roža« ali »križevce« razlagajo z legendo: Ko je Jezus ljubljence Janez žalošten stal pod križem, je skrbno zbiral rastline, ki je na nje kapljala Odrsenkova kri, da bi jih razdelil pobožnim vernikom. — Po ljudskem verovanju ta rastlina odganja temne sile, hudiča in blisk; hudič jo zelo sovraži in zato je njene liste prebodel z iglami. Zaradi legend, ki so se oprijele janžev rože v dolgi stoletjih, je ta rastlina zaslovela še bolj, ne le po svojih zdravilnih močeh.

Kresnice v Ljubljani

Pisec razprave o čaru kresnic omenja tudi, da je na ljubljanskem trgu pred kresom napredal mnogo kresnic (aruncus silvester, kresničevje). V Prevorju imenujejo to rastlino »coprnica«. Ljubljanci dajejo »kresnice« na okna ali jih imajo v sobah. Vendar se kresni običaji seveda niso tako dobro ohranili v mestu kakor med ljudstvom na deželi. Minogrede naj omenimo še kresovanja v Ljubljani, ki pa vendar nimajo več svojega nekdanjega sijaja. Številni kresni običaji nazbrž niso niti vsi zapisani. Mnoge omenja Kotnik v svoji razpravi. Opozarja tudi na zapise I. Navratila (na nje se še povrnemo ob priliki posebej) o kresnih običajih v naših krajih in drugje.

Nekaj običajev v naših krajih

»Ivanjščice« natrga gospodinja na kresni večer, in sicer toliko, kolikor je pri hiši ljudi. Za vsakega naj vsadi pod kapom po en cvet. Cigar cvet leži prihodnje jutro venjen na tleh, bo še tisto leto umrl. (Remšnik na Kobanskem.) V Središču tudi nabirajo zvečer pred ivanjim rumene kresne cvetlice. Preden zažgejo kres, denejo toliko cvetlic, kolikor je ljudi pri hiši, na okno in vsakdo si mora odbrati svoj cvet. Venjen cvet prihodnje jutro naznanja skorajšnjo smrt. »Kresnice« zatikajo navzkriž na okno, da bi v hišo ne treščilo. Na kresni večer priženejo živino pred mrakom s paše in da jo zavarujejo pred čarovnicami, okrase glave živali z gozdno kresnico (aruncus silvester). Hlev zavarujejo prav tako s tem cvetjem. (Prevorje.) — V Metliki mečejo dekleta že popoldne pred kresnim večerom na streho hiše šopke iz

rumenih »kresnic«, »ivanjskih rož«, ki so jih nabrala istega dne. Uporabljajo pa tudi drugo cvetje. Če venec ali šopek takoj obvisi na strehi, pomeni, da se bo dekle omožilo pred letom. V Metliki tudi zabadajo v streho »belo steljo«, orlovo praprot (pteris aquilina). Iz »kresnic«, to se pravi iz rastlin sploh, ki jim pripisujejo o kresu čarovno moč, skoraj povsod vedežujejo. V nekaterih krajih nastiljajo na kresni večer tla v hiši ali veži z zeleno praprotjo, češ da bo prišel prenočiti Janez Krstnik ter da bo tisto leto obvaroval hišo pred ognjem. Na Planini nastiljajo s praprotjo in drugimi kresnicami pred hišami in po hišah, »da bi Janez Krstnik ležal na mehku«. V Poljanski dolini nastiljajo o kresu po shrambah praprot in babjo dušico. Na kresni večer morajo položiti pod zglavje tri žitne klase, pšeničnega, rženega in ječmenovega. Zjutraj potegneš na slepo en klas izpod blazine; pšeničen klas pomeni, da se ti bo dobro godilo, ječmenov — slabo, ržen pa srednje dobro. — Večer pred ivanjim je našemu ljudstvu najskrivnostnejši. Star običaj je, da so dekleta metala na kresni večer v studence in potoke vence in da so gledale na vodno gladino, kjer bi se jim naj prikazal obraz ženina. To je pa le eden nešteti običajev na kresni večer, ki spominjajo na čaranja in ki so njihovi začetki nedvomno v davni. Številna čaranja so zvezana s kresnimi rastlinami. Znan je tudi bezeg kot rastlina, ki ji ljudstvo pripisuje posebno moč o kresu.

O nekaterih drugih kresnih običajih bomo pisali prihodnjic in povedali bomo še, kako raziskovalci razlagajo nekatere običaje.

Dvorak

Slavni češki skladatelj Antonin Dvorak je bil znan po svoji vestnosti v skladateljskem delu. Vedno je pazljivo pregledal tudi vsak libreto za svojo opero, da bi se prepričal, če ni v njem kaj nelogičnega. Tako je nekoč pregledoval tudi libreto svoje opere »Armida«. Ko je prišel do mesta, kjer je besedilo predpisovalo konje, je naenkrat prenehal z delom in se zamislil.

— Kaj si se pa zamislil? — ga je vprašal prijatelj, ki mu je pri tem delu skoraj vedno pomagal.

— Razmišljam, če so takrat sploh že bili konji na svetu, — je odgovoril Dvorak.

NOČE BITI ANGEL

— Dušica, ti si pravi angel!
— Prosim te, nikar ne ne kliči tako.
— Zakaj pa ne? Mar je na tem kaj slabega?
— Ne, tola angelom niso potrebni klobuli.

STRUŽNICE

SHAPINGE

REZKALNE

BRUSILNE

POLIRNE

VRTALNE

IN DRUGE STROJE

dovaj iz tukajšnjega skladišča
tvrdka

GUSTAV LEVIČAR
LJUBLJANA, Medvedova 14

OGARJEVA ANTONIA
RISBE ROMAN BESEDILU JOŽA JUGOMIR

Kraljica pa je odgovorila: »Sinko moj, čeprav je tvoja nevesta samo ogarjeva hči, boš z njo v resnici srečnejši kakor s katero koli tistih bogatih in nadutih! Tvoja nevesta je ponižna, a kdor se ponižuje, bo povišan! Ni iz plemstva, toda ima plemenito srce in to, dragi moj sinko, je dragocenejše kakor biseri vsega sveta!«

Umrl nam je naš ljubljani sin in brat

Evgen Berán

absolvent tekstilne šole

Pogreb bo v četrtek, dne 24. junija t. l. ob 3. uri popoldne v Žal — kapele sv. Kristofa — k Sv. Križu.

Ljubljana, dne 22. junija 1943.

ZALUJOČA RODBINA BERAN

Zahvala

Izrekamo vsem prijateljem in znancem, ki so spremili našega nepozabnega očeta, gospoda

Fra Šemrova

poštnega tajnika v poklju

na zadnji poti, najtoplejšo zahvalo. Posebej se zahvaljujemo njegovim sošolcem-maturantom, njegovim poštnim kolegom, kolegicam in drugim stanovskim tovarišem, R. Questuri za njih požrtvovalnost ter za naklonjenost cvetja.

Maša zadušnica se bo brala v ponedeljek, dne 28. t. m. ob 7. uri v cerkvi sv. Jakoba.

Ohranite rajnega v dobrem spominu. Ljubljana, dne 23. junija 1943.

ZALUJOČA OBITELJ ŠEMROV

Umrla nam je naša predraga teta, gospa

ANTONIJA KREGAR

roj. ZAKOTNIK

POSESTNICA

Pogreb drage pokojnice bo v petek, dne 25. t. m. ob 1/5. uri popoldne iz hiše žalosti, Vodnikova cesta št. 66, na pokopališču v Dravljah.

Ljubljana, dne 23. junija 1943.

Zalujoči:

ZAKOTNIK LEOPOLDINA, nečakinja
in ostalo sorodstvo

A. ALEXANDER:

71

POZABLJENI NAPEV

ROMAN

Med temi je zdaj spoznala drago postavu, in ko jo je objela dvojica krepkih rok, se je začutila sladko poplačano za vse hudo, kar je bila pretrpela.

»Dora, ljuba Dorica!« ji je strastno rekel Leroy. »Koliko si morala prenesti!«

»Oh, Frank!« je vzklila mladenka ter mu v burni radosti vrgla roke okrog vratu, bodi si, ker je bila zdaj prosta moreče skrbi, ki jo je težila, bodi si iz brezmejne sreče, s katero so jo bile navdale prve besede ljubezni iz njegovih ust. »Oh, ko bi vedel!...«

»Ne zamerita, da vaju motim,« je tisti mah izpregovoril Hearnov obrzani glas. »Če imata morda pomenek o hišni opravi, pohištvo in drugih takih nujnih rečeh, vaju prosim, da bi to izmenjavo misli še nekoliko odložila. Majhna zamuda gotovo ne bo kdovekaj izpremenila stvari... Mudi se mi namreč zvedeti...«

»Prav imate!« je vzklila Dora, ki se je po tolikih neprilikah prvič spet čutila srečno in veselo. Hitro je povedala malemu uradniku vse, kar se je bilo zgodilo v zadnjih urah.

»Čudovito!« je vzklil Hearn. »Neverjetno! Ze večkrat sem slišal govoriti o akustičnih ključavnicah, ki se odpirajo samo ob zvoku določenih odlikov glasbe. Toda nikoli ne bi bil pričakoval, da si utegne tudi človek brez glasbenega posluha napraviti takšno skrivališče. V tem je bila usodna zmotna vraga gospoda Wilkina; da je vprašal mene, kaj mislim, bi mu bil svetoval, naj tega nikar ne dela. Razen tega pa je menda ob pamet!... Ali ni pustil vhoda v pribežališče odprtega? Koliko časa je že, kar sta šla noter, gospodična? Moli ljudje postajajo nestrpni...«

Sele tedaj je Dora opazila, da okrog njiju mrgoli redarjev in da je med njimi tudi Huntington, ki se je držal v primerni razdalji. Hearn ga je menda šele ta mah zagledal.

»O, glejte si, gospod Huntington! Bi bili tako ljubezni, pa bi stopili bliže« je vljudno vprašal. »Človek nikoli ne ve, kaj se utegne zgoditi, in mogoče je, da vas bom kmalu potreboval.« Namuznil se je. Nato je razpostavil svoje moke tako, da je moral vsak, kdor bi bil stopil iz skrivališča, zagledati pred seboj čevljarstvo samokresov.

»Razen če je še kak drug izhod,« je menil Leroy. »To se mi sicer ne zdi verjetno.«

»Zdaj lahko gremo noter: razgovor onih dveh mi traja že kar predolgo,« je rekel Hearn.

Hearn je s šestimi stražniki krenil skozi vhod, za njim pa Leroy, Dora in Huntington, ki je po kapetanovem migljanju in ostrih pogledih njegovih stražnikov spoznal, da ne sme ostati zunaj.

Pretekli so tesen in nizek, kakih deset metrov

dolg hodnik ter dospeli v prostorno votlino, ki jo je osvetljevala velika petrolejka. V kotu sta dva moška hlastno tlačila denar, zlato in dragotino v vrečo. Ob hrupu prihajajočih sta se zdrznila, nista pa več utegnili misliti na beg ali storiti kar koli, da bi se postavila po robu.

»Roke kvišku, gospod Wilkins!« je povsem mirnodušno ukazal mali kapetan. Šestorica redarjev je planila nanj.

Ko bi bil kdo izmed navzočih pričakoval, da se bo izvršila aretacija zloasnega hudodelca Wilkina ob kdo vake dramatskih okoliščinah, bi ga bilo doletelo razočaranje: Ciuppi, s pravim imenom Wilkins, je takoj vzdignil roke in se dal ukleniti, ne da bi kazal le količkar volje za odpor. Mož, ki je ob samem glasu njegovega imena trepetalo na tisoče ljudi, se ni v tem trenutku prav nič razlikoval od najponižnejšega in najnedolžnejšega cestnega tatiča. In ker so govorile čevlji sedmih avtomatskih pištol na moč razločen jezik, je tudi potepuh odložil vso prevzetnost in brez besede nastavlil zapestja lisicam.

»Vi pa bodite tako prijazni in ostanite tu,« se je Hearn obrnil k Huntingtonu, ki je hotel smukniti proti izhodu. »Upam, da niste pozabili najinega dogovora: uro časa imate, ako... In prav to bomo zdajle videli!...«

Kapetan se je sklonil nad železno loputnico, odrl močni zapih in jo poskusil vzdigniti; toda bila je pretežka, in dva čvrsta redarja sta mu morala priskočiti na pomoč.

Žepne svetilke, ki so jih pomolili v odprtino, so obsijale štirjasko, kake tri metre široko in štiri metre globoko obzidano jamo. Na dnu tega prostora sta ležali dve skrčeni trupli s strahotno spačenima obrazoma — dokaz, da je bila smrt nastopila od zadušnja.

»Na žalost sem si že mislil, da bo tako,« je polglasno rekel Hearn. »Manhattan in Snyder...« Nato je mahoma vstal in se obrnil: »Huntington,« je rekel, »v imenu zakona vas aretiram, ker ste osumljeni umora.«

»Jaz nisem odgovoren za Manhattanovo smrt,« je zastokal detektiv, bled kakor mrlič. »Imel sem ga ujetega v gorski koči, toda posrečilo se mu je, da je ušel. Če je potem padel Wilkinsu v roke, ni moja krivda.«

»Morali bi bili bolje paziti nanj, ne pa da ste mu dali pobegeti!« je neusmiljeno odvrnil Hearn. »Ura odloga vam je bila obljubljena samo tedaj, če bi v trenutku Wilkinsove aretacije Manhattan še živel.« To rekel je mignil redarjem, naj Huntingtona odvedejo.

»Kako si razlagate,« je vprašal Leroy, »da sta se Manhattan in Snyder hkratu našla v tej jami? V kakšnem razmerju sta bila drug do drugega?«

»Razlaga je zelo preprosta,« je Hearn odvrnil. »Vidite te vrvi? Manhattan je bil zvezan, ko sta ga Snyder in Wilkins privedla semkaj. Veste, da je bil Snyder inženjer?«

»Ne; a kaj bi to pomenilo?«